

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vliv americké okupace na Japonsko

The Impact of American Occupation on Japan

OLOMOUC 2016

Nikol Janeková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

Zadání práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2014/2015

Studijní program: Humanitní studia

Forma: Prezenční

Obor/komb.: Japonská filologie - Aplikovaná ekonomická studia
(JA-AE)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
JANEKOVÁ Nikol	Kútinky 584, Zlín	F13762

TÉMA ČESKY:

Vliv americké okupace na Japonsko

TÉMA ANGLICKY:

The Impact of American Occupation on Japan

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Sylva Martínásková, Ph.D. - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Ve své bakalářské práci se budu zabývat problematikou americké okupační správy v letech 1945-1952. Vycházím z teze, že okupace nebyla tak úspěšnou, za jakou je mnohdy považována. To se pokusím podložit podrobnou analýzou tehdejší japonské hospodářské politiky a hlavních reforem. Dále bych chtěla analyzovat, jak k dané problematice přistupují oba národy (američtí vs. japonští experti) a do jaké míry jsou jejich pohledy na úspěšnost kroků provedených během okupace ovlivněny jejich příslušností k danému národu.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

COHEN, Jerome B.: Japan's Economy in War and Reconstruction. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1949.

COHEN, Jerome B.: Fiscal Policy in Japan. The Journal of Finance, Vol. 5, No. 1. (Mar., 1950), s. 110-125.

KURIHARA, Kenneth K.: Post-War Inflation and Fiscal-Monetary Policy in Japan. The American Economic Review, Vol. 36, No. 5. (Dec., 1946), s. 843-854.

TAKAHASHI, Masao: Contemporary Japanese Political Forces. Pacific Affairs, University of British Columbia, Vol. 21, No. 4. (Dec., 1948), s. 399-404.

DOBBINS, James a kol.: America's Role in Nation-Building from Germany to Iraq. RAND Corporation, California, 2003.

HERBENER, Jeffrey: The Rise and Fall of the Japanese Miracle. Mises Institute, 1999, citace 19. 9. 2007, přístup z internetu: <http://www.mises.org/story/298>.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci 4. května 2016

podpis

Anotace

Jméno autorky: Nikol Janeková
Jméno vedoucí práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.
Název fakulty – katedra: Filozofická fakulta – Katedra asijských studií
Název práce: Vliv americké okupace na Japonsko
Počet stran: 72
Počet znaků bez mezer: 84 494
Počet titulů použité literatury: 54

Klíčová slova: Americká okupace Japonska, hospodářská situace v poválečném Japonsku, EROA, politika opačného kurzu, Dodge line, poválečná inflace v Japonsku, systém prioritní produkce, vliv korejské války na Japonsko

Cílem bakalářské práce je analýza vlivu americké okupace, zavedené mezi lety 1945 až 1952, na obnovu poválečného japonského hospodářství. Práce je zaměřena na determinaci poválečné situace, politiky na její rozřešení, dále také na klíčové změny ve vývoji hospodářské politiky a faktory, které změny podněcovaly. Závěrem je analytický výstup posuzující přínosy jednotlivých hospodářských opatření a zhodnocení, zdali byl přístup americké okupace k Japonsku koherentní úspěšnou politikou vedoucí k následnému japonskému růstu.

Annotation

Author: Nikol Janeková
Advisor: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.
Faculty – department: Faculty of Arts – Department of Asian Studies
Title: The Impact of American Occupation on Japan
Page count: 72
Character count: 84 494
Sources cited: 54

Key words: American occupation of Japan, the economic situation in post-war Japan, EROA, Reverse course, Dodge line, Japan's post-war inflation, Priority production system, the impact of the Korean War on Japan

The aim of this Bachelor thesis is to analyse the American occupation imposed on Japan for 1945 until 1952 and to assess its impact on the post-war economic development of Japan. The thesis is focused on determination of the post-war situation, policy taken into account to tackle that situation and also on key changes in the policy as well as factors that incited them. The outcome assesses the policy measures aimed to improve the post-war situation and conclude whether or not the American occupation of Japan was a coherent successful project that lead into Japan's post-war economic growth.

Děkuji Mgr. Sylvě Martináskové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady při zpracování bakalářské práce. Dále bych také ráda poděkovala Bc. et Bc. Mirce Zvědělíkové a Lucii Marszálkové.

Ediční poznámka

Pro přepis jmen, názvů a pojmů je použita Hepburnova transkripce.

České překlady z cizojazyčných textů jsou v bakalářské diplomové práci přeloženy jejím autorem.

Cizí pojmy jsou uvedeny v kurzívě. Pro zápis jmen je použito pořadí jméno, příjmení.

Zdroje jsou uvedeny v citační normě ČSN ISO 690 z roku 2011.

Obsah

Seznam tabulek, obrázků a diagramů.....	8
Seznam zkratk 9	9
Úvod.....	10
1 Japonsko jako poražený stát totální války (30. a 40. léta 20. století).....	12
1.1 Pozice Japonska během totální války.....	12
1.2 Nastolená okupace a její orgány	14
1.3 Stanovy počáteční americké politiky pro poražené Japonsko.....	15
1.4 Poválečná situace v Japonsku	18
2 Počáteční americká politika nad okupovaným Japonskem (1945–1948/1949)	21
2.1 Demokratické reformy	21
2.2 Poválečná hospodářská situace a politika na její nápravu.....	23
2.2.1 Názory na problematiku řešení poválečné hospodářské situace z hlediska přístupu k otázce obnovy produkce a ekonomické stabilizace.....	24
2.2.1.1 Názor Tanzana Ishibashiho	25
2.2.1.2 Názor Hiromiho Arisawy.....	26
2.2.1.3 Názor Kihachiroua Kimury.....	27
2.2.1.4 Názor Economic Stabilization Board (ESB).....	28
2.2.1.5 Názor Josepha Dodge.....	29
2.2.2 Zavedená hospodářská opatření	31
2.2.2.1 Systém prioritní produkce	31
2.2.2.2 Řešení inflace (fiskální a monetární opatření)	36
2.2.2.3 Vyvážení cílů cenové stabilizace a produkční obnovy	41
3 Změna politiky nad okupovaným Japonskem (1948/1949–1952).....	43
3.1 Geopolitická situace v polovině 20. století	43
3.2 Legislativa Economic Rehabilitation in Occupied Areas (EROA).....	44
3.3 Politika opačného kurzu.....	45
3.3.1 NSC 13 a Nine-Point Economic Stabilization Program.....	46
3.3.2 Dodge Line.....	47
3.4 Korejská válka a její vliv na ekonomickou obnovu Japonska.....	52
4 SWOT analýza poválečné hospodářské situace	55
Závěr	65
Seznam literatury	67

Seznam tabulek, obrázků a diagramů

Tabulka č. 1: Ztráty Japonska způsobené válkou v Pacifiku

Tabulka č. 2: Redukce japonského dluhu po konci druhé světové války

Tabulka č. 3: Japonský export, import a americká finanční pomoc v době okupace

Obrázek č. 1: Index průmyslové produkce v letech 1935–1951

Obrázek č. 2: Index maloobchodních cen z let 1944–1951

Diagram: Diagram přístupů k poválečnému hospodářství

Seznam zkratek

EROA – *Economic Rehabilitation in Occupied Areas* (Ekonomická obnova v okupovaných územích)

ESB – *Economic Stabilization Board* (Výbor pro ekonomickou stabilizaci)

GARIOA – *Government and Relief in Occupied Areas* (Vládní systém a podpora pro okupovaná území)

RFB – *Reconstruction finance bank* (Banka pro poválečnou obnovu)

SCAP – *Supreme Commander of the Allied Powers* (Vrchní velitel/ství spojeneckých sil)

SPP – *Priority production system* (systém prioritní produkce)

Úvod

Při pohledu na fotografie, vyobrazující Tokio těsně po druhé světové válce a ty o 30 let mladší, je těžké uvěřit, že se jedná o stejné město. Obroda, kterou Japonsko prodělalo za pouhých několik desítek let, byla neuvěřitelná a dodnes budí pozornost a zájem mnoha ekonomů. Obecně zakořeněným názorem na stimul tohoto nebyvalého růstu je pozitivní vliv americké okupace. Tato práce si klade za cíl zjistit, zdali je tento všeobecně přijímaný názor opodstatněný a zdali byl japonský vývoj od poloviny minulého století natolik determinován tím, co na japonských ostrovech americká okupace zasela, či zdali byl spíše podnícen geopolitickým vývojem ve světě.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol analyzujících opatření a události v období 1945–1952, jež se promítaly do vývoje hospodářského růstu Japonska. První kapitola pojednává o závěru druhé světové války, jejíž výsledek determinoval následující ekonomický a politický vývoj ve světě. V Japonsku, coby poraženém státu, byla nasazena okupační správa Spojeneckých sil v čele s generálem MacArthurem, jenž se stal klíčovou osobností dominující první polovině americké okupace Japonska. V kapitole je dále rozebírána poválečná situace a struktura okupační správy, která je charakteristická implementováním nově zaváděné politiky skrze japonské vládní struktury.

Nově zavedené reformy v Japonsku by se daly rozdělit do dvou oblastí – demokratické a hospodářské. Tato práce se zabývá převážně těmi, jež měly přímý vliv na hospodářský vývoj Japonska, demokratické reformy jsou tedy vykresleny jen v obrysech. Dvěma nejtěžšími hospodářskými problémy, se kterými se Japonsko po válce potýkalo, byly vysoká hladina inflace a stagnující produkce. Druhá kapitola je tudíž dedikována opatřením na potlačení těchto problémů. Analyzuje jednotlivé hospodářské kroky první poloviny okupace.

S tím, jak se měnila geopolitická situace, měnil se i přístup Spojených států k Japonsku. Druhá polovina okupace, tedy období přibližně od roku 1949, je charakteristická větší angažovaností ze strany Spojených států. Na začátku třetí kapitoly je tato změna přístupu, vyústující z geopolitického rozpoložení světa, popsána. Navazují opatření, která měla rozřešení špatné hospodářské situace v Japonsku podpořit a v závěru je rozebrána také korejská válka a její vliv na japonské hospodářství.

Poslední kapitola je vyčleněna celkovému zhodnocení situace a opatřením, která se do hospodářské obrody Japonska promítala nejvíce. K tomuto zhodnocení byla zvolena SWOT analýza, která posuzuje jednak vnitřní a vnější faktory, tak klady a zápory jednotlivých oblastí, které japonské hospodářství determinovaly. Jednalo se o nedostatek materiálních vstupů, inflaci, otázku ekonomické stabilizace a obnovy produkce, demilitarizaci a demokratizaci a také o mezinárodní obchod. SWOT analýza měla usnadnit zodpovězení otázky, zdali byla americká okupace Japonska konzistentní úspěšnou politikou, která měla přímý pozitivní vliv na japonský hospodářský zázrak druhé poloviny 20. století.

1 Japonsko jako poražený stát totální války (30. a 40. léta 20. století)

Tato kapitola pojednává o konci války a bezprostředně následujících poválečných měsících, které byly determinovány válečným vývojem. V úvodní podkapitole je nastíněna pozice Japonska za války a dvě konference, na nichž došlo k načrtnutí poválečného uspořádání světa, a k vytyčení přístupu vítězných mocností k poraženému Japonsku. Další podkapitola je věnována z konferencí vzešlé okupaci, jejím orgánům a přístupům, které budou dále rozebrány v následující podkapitole, která pojednává o směrnicích americké okupace. Celá kapitola je ukončena sekcí vykreslující poválečnou situaci, chaos a dezorganizaci plynoucí z války.

1.1 Pozice Japonska během totální války

Jelikož je Japonsko zemí chudou na nerostné suroviny, bylo a dodnes je odkázáno na jejich import.¹ Díky své rozpínavosti ve 30. a 40. letech se mu těchto potřebných zdrojů surovin dostávalo z jím podmaněných území, například Číny či Mandžuska. Avšak již v té době můžeme pozorovat tlaky na životní úroveň pramenící z růstu nákladů a také snižující se množství spotřebního zboží zapříčiněné preferencí válečného průmyslu.²

Toto období je dále význačné kontrolou průmyslové produkce, manipulací s obchodní bilancí, či hromaděním nerostných surovin z okupovaných území za účelem přípravy na totální válku³ a vyzbrojení japonské armády. Této rapidně se zvyšující produkci těžkého průmyslu však neodpovídalo množství kvalifikované pracovní síly. Byl to následek absence adekvátní přípravy pracovníků v předválečném období. Nedostatečná příprava se projevila hlavně ve chvíli, kdy původní válečný plán selhal (1941) a bylo potřeba rozšířit produkční a ekonomickou základnu. Ani zavedená administrativní struktura k vedení války k vítěznému konci nijak nepřispívala. Chyběla zde centrální odpovědnost za plánování a efektivní hospodářská mobilizace zdrojů.⁴

Dne 4. února 1945 byla na Krymu, konkrétně v Jaltě, zahájena konference mezi vůdci Spojeného království (Churchill), Spojených států (F. D. Roosevelt) a Sovětského svazu

¹ OKITA, S. Japan's Economy and the Korean War. *Far Eastern Survey*. Vol. 20, No. 14, pp. 141–144. s. 141.

² V roce 1930 byl podíl těžkého průmyslu na hranici 38 %, v roce 1942 to bylo již 73 %. (COHEN, J. B. The Japanese War Economy: 1940-1945. *Far Eastern Survey*. Vol. 15, No. 24, pp. 361–370. s. 362–363.).

³ 1931–1945.

⁴ COHEN, J. B. The Japanese War Economy: 1940–1945.

(Stalin). O týden později byla konference ukončena a bylo vydáno závěrečné komuniké, jež zahrnovalo vojenské operace vůči Německu, které mělo být rozděleno na čtyři okupační zóny, dále rozhodnutí o vstupu SSSR do války proti Japonsku tři měsíce po porážce Německa a o dalších otázkách týkajících se Dálného východu.⁵ Roosevelt a Stalin si tím mezi sebou načrtli americko-sovětskou kooperaci v Asii.

Těsně po konci druhé světové války v Evropě se konala další konference, tentokrát v Postupimi, za účasti Stalina, Trumana a Churchilla.⁶ Tato konference již nebyla natolik úspěšná jako ta předcházející. Ačkoliv se na ní podařilo vyřešit otázky spojené s ukončením války, nedosáhlo se konsenzu v otázkách budování míru. Truman ve svých pamětech píše:

„K nejtrpčí debatě na celé konferenci došlo, když Stalin chtěl, abychom uznali loutkové vlády, které dosadil v satelitních státech obsazených ruskými armádami... Ačkoliv nám velmi záleželo na tom, aby Rusko vstoupilo do války proti Japonsku, zkušenost, kterou jsem nyní učinil v Postupimi, mě přiměla k rozhodnutí, že nedovolím, aby Rusové dostali jakýkoli podíl na kontrole Japonska. Naše zkušenost s nimi v Německu, Bulharsku, Rumunsku, Maďarsku a Polsku byla taková, že jsem se rozhodl nepodstupovat žádné riziko v nějakém společném uspořádání s Rusy. Když jsem promýšlel situaci během své cesty domů, rozhodl jsem se, že po vítězství nad Japonskem svěřím úplné velení generálu MacArthurovi. Nebudeme v Japonsku trpět ruskými taktikami.“⁷

V rámci konference byla zhotovena tzv. Postupimská dohoda, jež pod výhrůžkou naprostého zničení vyzývala Japonsko k bezpodmínečné kapitulaci. Podepsána byla 26. července 1945 Trumanem, Churchillem a Čankajšekem⁸ a na jejím základě byl dne 15. srpna do Japonska poslán generál MacArthur, jenž měl za úkol japonskou kapitulaci

⁵ ŠTRUP, I. Jaltská konference a otázka sfér vlivu velmocí v poválečné Evropě. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 28, No. 2, pp. 63–73. s. 65.

⁶ Churchill byl v polovině konference vystřídán Attleem. (*Office of the Historian* [online]. Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, United States Department of State.).

⁷ Cit. In. ŠTRUP, I. s. 65–69.

⁸ *Office of the Historian ...*

stvrdit.⁹ Oficiální kapitulace Japonska byla podepsána japonským ministrem zahraničních věcí Mamorem Shigemitsuem dne 2. září na bitevní lodi USS Missouri.¹⁰

1.2 Nastolená okupace a její orgány

Kapitulace a následně nastolené podmínky v okupovaném Japonsku byly poprvé načrtnuty v dokumentu *U. S. Initial Post-Surrender Policy for Japan* (Stanovy počáteční americké politiky pro poražené Japonsko), známém také jako *SWNCC-150*. Dokument pramenil z rukou *State-War-Navy Coordinating Committee* (Koordinační výbor státního válečného námořnictva), jenž byl založen za účelem koordinace poválečného plánování. Hlavním kompilátorem dokumentu se stal John McCloy.¹¹ Jeho finální verze známá pod názvem *SWNCC 150/4/A* byla dne 6. září 1945 stvrzena americkým prezidentem Harry S. Trumanem a následně poslána generálu MacArthurovi. Dne 22. září byl dokument uveřejněn Bílým Domem jako směrnice americké okupace Japonska.¹²

Dokument *SWNCC 150/4/A* definoval, že nad Japonskem bude dosazena okupační správa pod výsadním vedením Spojených států. Šlo o tzv. okupaci nepřímou¹³, v níž implementování zaváděné politiky předpokládalo úzkou spolupráci s japonskou vládou.¹⁴

Vrchní velitelství okupace je známé pod názvem *General Headquarters of Allied Powers* (Vrchní velitelství spojeneckých sil, GHQ) a sídlilo v Tokiu. *Supreme Commander of the Allied Powers* (Vrchní velitel spojeneckých sil, dále jen SCAP)

⁹ SCHONBERGER, H. B. *Aftermath of War: Americans and the Remaking of Japan, 1945–1952*. Ohio: The Kent State University Press, 1989. s. 45.

¹⁰ Marshall Cavendish Benchmark. *The final victories*. New York: Marshall Cavendish Benchmark, 2011. s. 61.

¹¹ SCHONBERGER, H. B. s. 34–45.

¹² TAKAMAE, E. *Allied Occupation of Japan*. New York: The Continuum International Publishing Group Inc., 2002. s. 226.

¹³ OHNO, K. *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Japan as a Developing Country* [online]. Tokyo: Grips Development Forum, 2006. s. 144.

¹⁴ Za účelem pomoci japonské vládě byli do Japonska posláni američtí konzultanti, jenž japonské vládě předkládali doporučení, co změnit. Metoda nepřímé okupace byla unikátní v tom, že byla veskrze nepovinné povahy, jelikož se jednalo o pouhá doporučení, nikoliv o násilné implementování toho, co americká okupace zamýšlela změnit. Šlo o velmi strategický přístup ze strany Spojených států, neboť by se američtí činitelé při násilném přístupu k reformaci Japonska nejspíše setkali s odporem a nedůvěrou ze strany japonských občanů, jelikož si ještě před pár dny byli vzájemnými nepřáteli. Implementace by tak byla o to těžší. Šance na zakořenění demokracie, propagované skrze konzultativní, bilaterální přístup, tím vzrůstala. Proto si americká okupace tuto metodu zvolila. (BRAIBANTI, R. J. D. *Occupation Controls in Japan*. *Far Eastern Survey*. Vol. 17, No. 18, pp. 215–219. s. 216.).

označuje post velitele okupační správy, kterým byl generál MacArthur¹⁵, dosazený americkým prezidentem H. S. Trumanem. MacArthur a okupační správa se však často souhrnně označují pod zkratkou SCAP. Okupační správa se dělila na sekce: vládní, civilních informací a vzdělání a sekci ekonomicko-vědeckou.¹⁶

Dalším orgánem byla *Far Eastern Commission* (Komise pro Dálných východ, FEC)¹⁷, která čítala jedenáct států, které ve válce stály proti Japonsku, sídlila ve Washingtonu D. C. a byla jakýmsi poradním orgánem k aktivitám SCAP. Mimo to byl v Tokiu ustanoven poradní orgán *Allied Council* (Spojenecká rada), zahrnující členy čtyř vítězných mocností.¹⁸

I přes existenci těchto poradních orgánů se však okupační politika vyvíjela ve jménu direktiv Spojených států, respektive MacArthura.¹⁹ Dokumenty *SWNCC 150/4/A* a *JCS-1380/15 (Basic Directive, Základní stanovy)*²⁰ pro něj však ve skutečnosti neznamenal přílišné restriktce. Naopak, ponechávaly mu široký prostor pro vlastní interpretaci a sloužily mu jen jako pomyslný průvodce okupační politikou.²¹

1.3 Stanovy počáteční americké politiky pro poražené Japonsko

SWNCC 150/4/A byl dokument, jenž měl sloužit jako základna pro určování poválečných politických cílů a opatření vedoucích k jejich dosažení. Zaobíral se politickými, ekonomickými a sociálními aspekty poválečné obnovy, jenž měly vést k zakořenění demokracie v Japonsku. Obsah dokumentu lze rozdělit do 4 částí:

¹⁵ Velitel všech válečných jednotek na Dálném východě.

¹⁶ JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. London; Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2002. s. 666.

¹⁷ Původně se jednalo o FEAC – *Far Eastern Advisory Commission* (Poradní komise pro Dálný východ), nicméně na konferenci v Moskvě byl orgán na nátlak Stalina nahrazen orgánem FEC – *Far Eastern Commission* (Komise pro Dálných východ). (ION, A H., HUNT, D H. *War and diplomacy across the Pacific, 1919–1952*. Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press, 1988. s. 164.).

¹⁸ SCHONBERGER, H. B. s. 45.

¹⁹ KOENING, D. Prospects for Democracy in Japan. *University of Miami Law Review*. Vol. 3, No. 3, pp. 478–480. s. 479.

²⁰ *JCS-1380/15*, celým názvem *Basic Initial Post Surrender Directive to Supreme Commander for the Allied Powers for the Occupation and Control of Japan* (Počáteční základní stanovy okupace a kontroly Japonska pro vrchního velitele spojeneckých sil), byl dokument, stvrzený orgánem *State-War-Navy Coordinating Committee*, který stanovil moc okupační autority a zásady, kterými se měla okupace v počátečních měsících řídit. (Basic Initial Post Surrender Directive to Supreme Commander for the Allied Powers for the Occupation and Control of Japan (JCS1380/15). In: *National Diet Library* [online]. National Diet Library, 2003–2004.).

²¹ TAKEMAE, E. s. 228.

Část první – základní cíle

1. Japonsko se již nikdy nemělo stát hrozbou pro světový mír.
2. V Japonsku měla být zavedena mírová vláda respektující práva jiných států a podporující principy charty Spojených Národů. Japonská vláda měla zůstat autonomní.

Část druhá – prováděcí opatření

1. *Vojská okupace* – měla být dosazena za účelem docílení výše zmíněného; cílů mělo být dosaženo skrze vystavění vhodných poradních orgánů.
2. *Vztah k japonské vládě* – prosazení amerických okupačních cílů mělo být podníceno skrze působnost japonské vlády a osobu císaře. SCAP byl oprávněn zasáhnout v případech, kdy to bylo nezbytné k zabezpečení vlastních vojsk a k dosažení vytyčených cílů okupace.
3. *Uveřejňování politických cílů* – japonský národ, stejně tak jako celý svět, měl být informován o cílech okupace a jejich naplňování.

Část třetí – politická opatření

1. *Demilitarizace* – Japonsko mělo být zbaveno pozemní armády, námořnictva a leteckých sil; tajné policejní organizace měly být stejně jako militantně orientované instituce rozpuštěny.
2. *Váleční zločinci* – měli být zadrženi a v případě usvědčení odsouzeni.
3. *Prosazení demokratizace a lidských svobod* – rozdělení státní moci na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní; garance svobody náboženství, shromažďování se, svobody slova, tisku aj.

Část čtvrtá – ekonomická opatření

1. *Ekonomická demilitarizace* – vojenská základna japonské ekonomiky měla být zničena, mělo dojít k zákazu institucí přispívajících k rozvoji válečného potenciálu země, k omezení velikosti a charakteru společností operujících na poli těžkého průmyslu a dále k restrikci japonského obchodu na rozsah potřebný k dosažení cílů demilitarizace.

2. *Prosazování demokratických sil* – bylo zamýšleno rozpuštění velkých průmyslových a bankovních kombinátů ovládajících podstatnou část japonského obchodu a průmyslu. Měla být zavedena restrikce na selekci a vyvyšování jistých ekonomických odvětví, jež by v budoucnu nepřispívala k mírovému využití.
3. *Obnovení mírových ekonomických aktivit* – předpokládalo se, že japonské řídicí orgány rozvinou a podníčí programy, jež budou ve znamení následujících účelů:
 - a. Vyvarování se náhlým ekonomickým krizím.
 - b. Zaručení nezaujaté distribuce dostupných surovin.
 - c. Naplnění požadavků reparačních dodávek.
 - d. Přebudování japonské ekonomiky dle mírových požadavků.
4. *Reparace a restituce*
 - a. Úplný a rychlý návrat japonských občanů zpět do vlasti.
 - b. Přesun zboží a kapitálového vybavení, jež není nezbytné pro mírovou ekonomiku, do zahraničí, jakožto forma válečných reparací. Export za jiným účelem, než jsou válečné reparace, může být vykonán jen se souhlasem SCAP.
5. *Fiskální, monetární a bankovní opatření* – zůstanou pod kontrolou a vedením japonských řídicích orgánů a budou podléhat svolení generála MacArthura.
6. *Mezinárodní obchod a finanční vztahy* – Japonsku bylo povoleno obnovení obchodních vztahů se zbytkem světa. Během okupace mělo být přistoupeno k importu nerostných surovin a jiného zboží, potřebného k mírovým účelům. Export měl být povolen jen do výše pokrytí nákladů na import. Import a export zboží, stejně jako finanční transakce, podléhaly dohledu a svolení SCAP.
7. *Japonská aktiva v zahraničí* – podléhala rozhodnutí okupačních výkonných orgánů.
8. *Císařský majetek* – neměl být vystaven žádným výjimkám a měl podléhat veškerým okupačním cílům.²²

²² U.S. Initial Post-Surrender Policy for Japan (SWNCC150/4/A). In: *National Diet Library* [online]. National Diet Library, 2003–2004.

Tyto počáteční stanovy americké okupace Japonska daly základ pro určování politiky a vymezení cílů v první polovině okupace, tedy zhruba do roku 1948/1949, kdy došlo ke změně přístupu k japonské okupaci ze strany Spojených států. (Podrobněji probíráno v dalších kapitolách).

1.4 Poválečná situace v Japonsku

Jak uvádí profesor Kenichi Ohno²³, šlo převážně o dvě příčiny, jež přispěly k porážce Japonska. První příčinou byla námořní blokáda, která odřízla transport mezi pevninou a Japonskem. Druhá příčina pramenila ze strategického bombardování v první polovině roku 1945. Obě tyto skutečnosti se negativně odrazily na již tak bídné produkční schopnosti Japonska, které se kvůli válce začalo orientovat na těžký průmysl. Vzhledem k námořní blokádě bylo Japonsko odříznuto od importu potřebných surovin, strategické bombardování Japonsko determinovalo poničením výrobních kapacit, což můžeme vidět v tabulce č. 1. Souhrnné ztráty vlivem války v Pacifiku čítaly na jednu čtvrtinu celkových japonských aktiv. Oblastí, která byla zasažena nejvíce, byla lodní doprava, naopak nejméně zasaženy byly železnice a přepravní stroje.

Tab. 1 Ztráty Japonska způsobené válkou v Pacifiku			
<i>(pozn. údaje jsou v milionech jenů v hodnotách cen na konci války)</i>			
<u>Typ aktiva</u>	<u>Před válkou</u>	<u>Po válce</u>	<u>Procento poničení</u>
Aktiva celkem	253 130	188 852	25, 4 %
Lodě	9 125	1 796	80, 3 %
Průmyslové stroje	23 346	15 352	34, 2 %
Stavby, konstrukce	90 435	68 215	24, 6 %
Průmyslový materiál	32 953	25 089	23, 9 %
Aktiva domácností	46 427	36 869	20, 6 %
Komunikační a vodní síť	4 156	3 497	15, 9 %
Elektřina a ropa	14 933	13 313	10, 8 %
Železnice a přepravní stroje	15 415	13 892	9, 9 %

(Zdroj: OHNO, K. s. 145.)

²³ OHNO, K. s. 144–145.

Ačkoliv mnoho elementů válečného ekonomického systému bylo již poznamenáno demokratickými reformami okupačních úřadů, dominantním paradigmatickým japonské průmyslové politiky v letech 1946–1949 zůstávala řízená ekonomika.²⁴ Poválečná hospodářská obnova byla příliš velkým úkolem na to, aby byla ponechána na volném trhu. Ve SCAP panovala nedůvěra ve schopnost kapitalismu zlepšit život zchudlého japonského národa a centrální plánování se tak stalo nevyhnutelným.²⁵ Navíc bylo mnoho jejich funkcionářů silně pod vlivem politiky *New Deal*²⁶ (Nový úděl), což přispělo k jejich značné orientaci na státní intervence v Japonsku.²⁷

Ekonomické plánování a centralizace moci tedy pokračovala i po válce. Byly kontrolovány ceny, poskytovány státní podpory, nasazen přísný dohled nad importem a exportem a veškeré transakce musely být předem schváleny SCAP.²⁸ Japonsko bylo během okupace izolováno od běžného kontaktu s okolním světem. Japonští obyvatelé nemohli cestovat do zahraničí a nikdo nemohl Japonsko navštívit, aniž by měl speciální povolení od SCAP. Externí i interní komunikace podléhala cenzuře.²⁹

Ve srovnání s kontrolou během války byla ta poválečná, okupační mnohem méně efektivní. Příčinou byla existence černého trhu. Potraviny se staly extrémně nedostatkovým zbožím. Navíc s tím, jak se do vlasti navraceli vojáci, vyvstal problém masové nezaměstnanosti (počet nezaměstnaných byl odhadován k 10 milionům).³⁰ Aby se vyrovnal schodek nedostatku potravin, nerostných zdrojů a spotřebního zboží, alokovaly Spojené státy do Japonska v rámci dvou programů – GARIOA (*Government and Relief in Occupied Areas*, Vládní systém a podpora pro okupovaná území)

²⁴ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy: Developmentalism from 1931 to 1965*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. s. 121.

²⁵ HEIN, E. L. *Fueling Growth: The Energy Revolution and Economic Policy in Postwar Japan*. London; Cambridge: Harvard University Press, 1990. s. 9.

²⁶ New Deal je označení pro politiku ekonomické obnovy a sociálních reforem, zavedených vládou F. D. Roosevelta. Většina programů politiky New Deal byla zavedena za účelem podpory ekonomického růstu v době Velké hospodářské krize (30. léta 20. století). (CHAPMAN, R., CIMENT, J., BUHLE, P. M., AGNE, R. R. *Culture wars in America. Volume 1-3: an encyclopedia of issues, viewpoints, and voices*. London; New York: Routledge, 2015. s. 467.)

²⁷ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 126.

²⁸ OHNO, K. s. 146–147.

²⁹ GOODMAN, G. K. *The American Occupation of Japan: A Retrospective View*. Výzkumná zpráva č. 2. Kansas: University of Kansas, International Studies, East Asian Series, 1968. s. 2.

³⁰ OHNO, K. s. 146.

a EROA (*Economic Rehabilitation in Occupied Areas*, Ekonomická obnova v okupovaných územích) finanční pomoc ve výši 1 862 milionů dolarů.³¹

Fondy GARIOA řešily problém nedostatku jídla, umělých hnojiv, olejů, léků a jiného zboží základní potřeby a byly zavedeny v první polovině okupace. Naopak finance programu EROA směřovaly spíše do průmyslového zboží jako například do surové bavlny, nerostných surovin, strojního vybavení, do hornictví, apod.³² a byly zavedeny až se změnou okupačních cílů kolem roku 1948/1949.

Díky finanční podpoře ze strany Spojených států mělo Japonsko dobrou výchozí pozici k tomu, aby své válkou poničené hospodářství nastartovalo. Dle faktu, že se americká finanční podpora v letech postupně zvyšovala, můžeme usuzovat na důležitost těchto financí pro Japonsko (podrobněji v kapitole 3.2).

³¹ 1 300 milionů dolarů poskytly Spojené státy v programu GARIOA, 51 milionů v programu EROA. (DEES, B. C. *The allied occupation and Japan's economic miracle: building the foundations of Japanese science and technology 1945–52*. Surrey: Japan Library, 1997. s. 363.).

³² POLICY RESEARCH INSTITUTE. Fiscal and Monetary Policies in the Environment of Postwar Inflation. In: POLICY RESEARCH INSTITUTE. *Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth: 1945 to 1971* [online]. Japan: Ministry of Finance, Institute of Fiscal and Monetary Policy, Office of Historical Studies, 2010. pp. 3–53. s. 6–7.

2 Počáteční americká politika nad okupovaným Japonskem (1945–1948/1949)

Politika americké okupace se v průběhu let 1945–1952 značně měnila. V této kapitole budou nastíněna opatření, která byla zavedena v první polovině okupace, tedy v období 1945–1948/1949. Došlo na implementaci demilitarizačních a demokratizujících reforem, jež měl v bezprostřední kompetenci velitel SCAP MacArthur. Mimo to také k implementaci opatření na vyřešení neblahé hospodářské situace, která více méně pramenila z návrhů japonských vládních kruhů. Demokratické reformy jsou zde vykresleny jen v základních obrysech a kapitola se primárně věnuje hospodářským krokům zavedeným japonskou vládou.

Nejtíživějšími aspekty poválečného hospodářství Japonska se stala stagnující produkce a hyperinflace. Jelikož si řešení těchto dvou aspektů vzájemně odporují, vyvstala v poválečném období otázka, který aspekt řešit nejdříve. K vykreslení rozličných názorů na řešení hospodářské situace je zde nastíněno 5 postojů (4 vedoucích osobností a 1 organizace) poválečného Japonska. Dále jsou v kapitole popsána opatření, jež z těchto postojů částečně vycházela, a která byla nakonec v Japonsku zavedena.

2.1 Demokratické reformy

Jedním z počátečních cílů byla *demilitarizace*. Aby Japonsko nebylo již více schopno produkce válečného zboží, veškerý těžký průmysl měl být zakázán, průmyslové stroje demontovány a následně poslány do za války Japonskem podmaněných zemí jakožto forma válečných reparací.³³ Cíl demilitarizace se MacArthurovi bezesporu podařilo naplnit. Dokázal vyhladit veškeré stopy militarismu v Japonsku.³⁴

Dalším bezprostředním cílem byla *demokratizace*. Důvod válečné expanze byl spatřován v existenci monopolů, vykořisťování zemědělců a v absenci pracovních práv. S cílem demokratizace japonské společnosti byly zavedeny následující reformy:

- *Nová pracovní práva* – dělníkům byla garantována základní pracovní práva, právo na organizaci dělnických hnutí a právo na kolektivní vyjednávání.³⁵ Právo

³³ OHNO, K. s. 154.

³⁴ SCHONBERGER, H. B. s. 48.

³⁵ OHNO, K. s. 154–5.

na organizaci dělnických hnutí rychle podnítilo zájmy dělníků a do roku 1950 již odbory čítaly na 56 % průmyslových pracovníků (přibližně 6 milionů lidí).³⁶

- *Pozemková reforma* – veškerá zemědělská půda bez majitele a půda přesahující limit 2,5 akru³⁷ byla zkonfiskována a následně rozprodávána za velmi nízké ceny.³⁸ Došlo tedy k snížení rozlohy vlastněné půdy a nárůstu farmářů, což bylo pozitivním jevem z pohledu rovnostářského, nicméně fakt, že byla půda rozdrobena na mnoho malých políček³⁹, vedl k neefektivnosti hospodaření.⁴⁰ Tím, že se nájemné půdy platilo v penězích, promítla se reforma také do hladiny inflace.⁴¹
- *Rozpuštění zaibatsu* – na zaibatsu bylo pohlíženo jako na oporu válečného militarismu, a proto bylo rozhodnuto o jejich rozložení na menší oddělené subjekty odříznuté od holdingů. Implementace této reformy se zdlouhavě táhla, časem byla pozměňována⁴² a jejím výsledkem bylo vytvoření nových průmyslových skupin⁴³, tzv. *keiretsu*.⁴⁴
- *Nová ústava* – vešla v platnost 3. května 1947⁴⁵ a ve srovnání s ústavou Meiji pozměňovala následující:
 - Moc byla přenesena do rukou lidu a císař se stal symbolem Japonska bez reálné politické moci
 - Japonsko se v ní navždy zřeklo vedení války a vlastnictví vojenského potenciálů (9. článek)
 - Byla v ní garantována základní lidská práva, svobody a došlo ke genderovému zrovnoprávnění
 - Státní moc byla rozdělena na moc na zákonodárnou, výkonnou a soudní⁴⁶

³⁶ JANSEN, M. B. s. 680.

³⁷ Tamtéž, s. 682.

³⁸ Půda byla rozprodávána za nikoliv tržní ceny, nýbrž za regulované ceny, jejichž hodnota byla z roku 1939. Tyto ceny nezohledňovaly inflaci, proto byly na velmi nízké úrovni. (FLATH, D. *The Japanese Economy*. 2nd ed. Oxford, England; New York: Oxford University Press, 2005. s. 74.).

³⁹ OHNO, K. s. 155.

⁴⁰ HSU, R. C. *The Mit Encyclopedia of the Japanese Economy*. Cambridge: Mit Press, 1999. s. 276.

⁴¹ KURIHARA, K. K. Post-War Inflation and Fiscal-Monetary Policy in Japan. *The American Economic Review*. Vol. 36, No. 5, pp. 843–854. s. 853.

⁴² Původní plány dekoncentrace byly určeny pro 1 200 společností, což bylo později zmírněno na 326 subjektů a nakonec bylo rozpuštěno jen 28 společností. (JANSEN, M. B. s. 688.).

⁴³ Přeorganizované společnosti se staly sítí společností koncentrovaných kolem jedné banky.

⁴⁴ JANSEN, M. B. s. 688.

⁴⁵ OHNO, K. s. 155.

⁴⁶ MENTON, L. K. *The rise of modern Japan*. Honolulu: Curriculum Research & Development Group, University of Hawaii: University of Hawaii Press, 2003. s. 176–179.

- *Reformace školství* – zpočátku šlo o zamezení šíření všech informací s válečnou tematikou, později došlo k institucionální reformě a změně studijních osnov. Nový školský systém, vybudovaný dle amerického vzoru⁴⁷, měl eliminovat původní kastování již velmi mladých dětí na elitní, technicky zaměřené a obyčejné. Na reformaci školství je pohlíženo jako na úspěch v tom slova smyslu, že přinesla rovnocenné pracovníky, kteří oplývali velmi dobrými verbálními a kvantitativními⁴⁸ schopnostmi, pozitivním přístupem ke spolupráci a disciplinovaností na pracovišti.⁴⁹

Celkový pozitivní vliv demokratizace společnosti na japonskou ekonomiku je nesporný. Hodnotíme-li význam americké okupace pro Japonsko, je nutné vzít v úvahu fakt, že právě rychlá transformace společnosti vytvořila stabilní politické prostředí nezbytné pro prudký rozvoj ekonomiky. Reformace školství s sebou nesla výchovu budoucí tvrdě pracující třídy, která později přispěla k růstu japonského hospodářství.

2.2 Poválečná hospodářská situace a politika na její nápravu

Zatímco se MacArthur v bezprostředních poválečných letech zaměřoval na demilitarizaci a demokratizaci Japonska, tamní ekonomická situace a životní standardy značně ochabovaly. Země čelila aspektům třímístné inflace, nezaměstnanosti, bezdomovectví, rozmáhajícího se černého trhu a stagující produkce.⁵⁰

Nedostatečná produkce a nedostatek materiálních vstupů měly několik příčin, mezi něž patřilo válečné poničení infrastruktury⁵¹, poválečné omezení přístupu na mezinárodní trhy a odříznutí od toku surovin z původních japonských kolonií. Nové vstupy produkce a zboží tak byly generovány velmi pomalu a Japonsko se tím dostalo do krize z pod-produkce. Bereme-li rok 1937 jako hranici 100 %, pak produkční hladina národní ekonomiky klesla v roce 1945 na 37 %, 1946 na 20 %, v roce 1947 činila 25 %

⁴⁷ JANSEN, M. B. s. 680.

⁴⁸ Kvantitativní schopnosti jsou ty, jež pracují s čísly a měřením hodnot. Patří sem například schopnost interpretovat data, matematické a statistické schopnosti, dále také práce se softwarem, aj.

⁴⁹ KASUYA, M., HAMADA, K. *The reconstruction and stabilization of the postwar japanese economy: Possible lesson for Easter Europe?* Yale: Yale University, 1992. Výzkumná zpráva č. 672. s. 9–10.

⁵⁰ SCHONBERGER, H. B. s. 48.

⁵¹ Totalitní válka přišla Japonsko na jednu čtvrtinu jeho národního bohatství, což v sobě zahrnovalo poničené budovy, přístavy, kanály, průmyslové stroje a produkty, železnice, lodě, rozvody plynu a elektřiny, telefonní a jiné komunikační sítě. (JANSEN, M. B. s. 691.).

a 1948 33 %.⁵² Navíc v roce 1945 Japonsko utrpělo jednu z nejhorších úrod v celé své historii a potýkalo se tak s akutním nedostatkem potravin.⁵³

Hyperinflace byla v poválečném Japonsku z následujících důvodů. Během totalitní války Japonsko vynaložilo většinu státního rozpočtu na vojenskou výzbroj⁵⁴ a produkce spotřebního zboží kvůli tomu klesla.⁵⁵ V roce 1930 tvořily vládní vojenské výdaje 32,3 % státního rozpočtu, o 7 let později se již zvedly o více než dvojnásobek a na konci války čítaly 85,5 %.⁵⁶ Během války byla vygenerována převážná část státního dluhu. V roce 1931 byl státní dluh ve výši 6,1 miliard jenů⁵⁷, na konci roku 1945 již činil závratných 200 miliard jenů.⁵⁸ Byla zde obrovská suma peněz pramenících z vládních půjček, která rychle ztrácela na své hodnotě. Enormní státní dluh v kombinaci s produkční krizí generoval v poválečných letech hyperinflaci.⁵⁹ Index velkoobchodních cen byl v roce 1946 16krát vyšší než index z mezidobí 1934–1936.⁶⁰

2.2.1 Názory na problematiku řešení poválečné hospodářské situace z hlediska přístupu k otázce obnovy produkce a ekonomické stabilizace

Za nuzných podmínek třímístné inflace, nezaměstnanosti, bezdomovectví, rozmáhajícího se černého trhu a stagnující produkce vyvstala otázka, z jakého úhlu pohledu situaci uchopit a jak ji řešit. Zdali se prvně zajímat o ekonomickou stabilizaci a potlačit inflaci, či zdali předně vyřešit otázku stagnující produkce a nastartovat výrobu. Oba aspekty byly pro pozitivní vývoj ekonomiky bezesporu klíčovými, nicméně navzájem si odporujícími faktory. Pro stabilizaci ekonomiky bylo zapotřebí eliminovat inflaci. Za tím účelem bylo nutno snížit finanční oběživo. Nicméně jeho pokles by s sebou nesl i pokles produkce, čímž by byl proces rekonstrukce, jenž si žádá kapitál, zpomalen. Z toho důvodu, aby se proces obnovy vyvíjel, bylo zapotřebí navýšit

⁵² HDP se navrátilo na úroveň z let 1934–1936 až v roce 1953. (JANSEN, M. B. s. 691.).

⁵³ JANSEN, M. B. s. 691.

⁵⁴ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 128.

⁵⁵ KURIHARA, K. K. s. 845.

⁵⁶ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 129.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ FUJIKI, H. *Budget Deficit and Inflation: A Theoretical and Empirical Survey*, Tokyo: Institute for Monetary and Economic Studies, 2000. Výzkumná zpráva č. 2000-E-16. s. 74.

⁵⁹ Doktor A. Alexander tvrdí, že byl vývoj míry inflace v poválečném Japonsku poznamenán dvěma faktory. Prvním z nich byl fakt, že japonská vláda začala bezprostředně po válce emitovat bankovky, kterými chtěla uhradit své nespacené závazky z válečného období. Druhým faktorem nárůstu poválečné inflace bylo založení RFB banky v lednu 1947. Nárůst inflace tak probíhal ve dvou vlnách. (ALEXANDER, A. J. *The Arc of Japan's Economic Development*. London; New York: Routledge, 2007. s. 85–86.).

⁶⁰ JANSEN, M. B. s. 690.

množství oběživa. Avšak to by ve svém důsledku vedlo k nárůstu inflace. Jednalo se tedy o začarovaný kruh. Na řešení situace se objevilo rozličných názorů.⁶¹

2.2.1.1 Názor Tanzana Ishibashiho

Tanzan Ishibashi byl ministrem financí v první vládě Shigera Yoshidy⁶², tedy v době, kdy byla inflace nejvyšší. Na tomto postu setrval do roku 1947.⁶³ Byl toho názoru, že by produkční obnova měla předcházet ekonomické stabilizaci. Jeho pohled bezesporu pramenil z pro-keynesiánské orientace. Největší prioritu kladl na překlenutí nedostatku materiálů a následnou stimulaci produkce, v čemž spatřoval cestu k prevenci růstu inflace.

Ishibashi, stejně tak jako Arisawa (viz níže), věřil, že zvýšení uhelné produkce bylo největší prioritou poválečné obnovy, v otázce ekonomických přístupů hospodářské koordinace se však oba značně rozcházel. Ishibashi hájil schopnost trhu vypořádat se s produkcí. Jakožto zastánce *laissez-faire*⁶⁴ viděl roli státu spíše ve stimulaci tržní ekonomiky, nežli v jejím omezování. Shledával, že obchodní volnost byla pro chudou zemi, kterou poválečné Japonsko beze sporu bylo, mnohem schůdnější cestou k dosažení poválečné hospodářské obnovy a zamýšlel tedy ponechat zvýšení produkce na tomto tržním mechanismu.⁶⁵

Ishibashi v duchu keynesiánské teorie⁶⁶ hlásal, že v Japonsku ve skutečnosti neexistuje inflace⁶⁷, a že reálnými problémy jsou nezaměstnanost, produkce zbytečného vybavení a mizivá produktivita.⁶⁸ Zastával tedy stanovisko akceptování inflace a tvrdil, že deficit

⁶¹ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 142.

⁶² Květen 1946 – květen 1947 (DUSS, P. *The Cambridge History of Japan: Volume 6, the Twentieth Century*. Cambridge, England; New York: Cambridge University Press, 1988. s. 160.).

⁶³ BRONFENBRENNER, M. Four Positions on Japanese Finance. *Journal of Political Economy*. Vol. 58, No. 4, pp. 281–288. s. 285.

⁶⁴ „nechte činit“ (z francouzštiny) – označení myšlenky, že vláda má zasahovat do ekonomického dění co nejméně. (Laissez faire. In: *Slovník pojmů* [online]. Business center.).

⁶⁵ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 148–149.

⁶⁶ Teoretickou základnou keynesiánské teorie jsou rozsáhlé státní zásahy do řízení hospodářského vývoje. Keynesiánství spatřuje hlavní problém ekonomiky v neexistenci přirozeného mechanismu, jenž by balancoval poměr mezi investicemi a úsporami, což má za následek nedostatečnou agregátní poptávku, nezaměstnanost a pokles výroby. Z těchto důvodů zastávají keynesiánci názor, že má v takové situaci svými výdaji zasáhnout stát, zvýšit tak agregátní poptávku a vyrovnat hrozící výkyv v ekonomickém cyklu. Východiskem pro zastánce keynesiánství je tedy fiskální (rozpočtová) politika. (DVOŘÁKOVÁ Z., SMRČKA L. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 156.).

⁶⁷ Žádná peněžní expanze by neměla být považována za inflační, pokud se společně s nárůstem cen zvedá i produkce a zaměstnanost. (BRONFENBRENNER, M. s. 285.).

⁶⁸ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. *Journal of Japanese Studies*. Vol. 20, No. 1, pp. 115–153. s. 139–140.

rozpočtu a vysoká inflace jsou akceptovatelné tak dlouho, dokud nepůsobí produkční kolaps a nezaměstnanost. Příčinu inflace spatřoval v nedostatku nabídky, a proto bylo dle jeho názoru zapotřebí podporovat za účelem cenové stability producenty a jejich pracovníky.⁶⁹ Zastával tedy politiku levných peněz.⁷⁰ Priority tak kladl na vytvoření obchodních příležitostí, oživení průmyslu a svou politiku cílil na plnou zaměstnanost. Za účelem naplnění svých idejí byl pro založení banky, jež by zprostředkovala půjčky soukromému sektoru. Tvrdil totiž, že jediné peněžní nabídka povede ke stimulaci produkce.⁷¹

Zahraniční směna měla být dle Ishibashiho názoru zajištěna valutovým dumpingem, devalvací jenu. Ceny měly být drženy dostatečně vysoko na to, aby pokrývaly produkční náklady a podněcovaly navýšení produkce. Pod tlakem nízké kupní síly tak přistupuje na vybalancování cenových rozdílů, jež mělo být provedeno na úkor deficitu státního rozpočtu, nežli na úkor výše zdanění.⁷² Jinak řečeno, rozdíl mezi vysokými výrobními a nízkými prodejními cenami měl být dotován ze státních financí.

2.2.1.2 Názor Hiromiho Arisawy

Marxista Hiromi Arisawa byl jedním z intelektuálních vůdců poválečné obnovy a vedoucí osobou tzv. *gosanke*⁷³. Byl ekonomem japonské armády v období druhé světové války.⁷⁴ Jeho blízké spojení s premiérem Shigerem Yoshidou mu nabídlo příležitost k ovlivňování politických rozhodování a stal se Yoshidovým hlavním poradcem pro ekonomické záležitosti.⁷⁵

Arisawa hájil roli státu, coby kontrolního a koordinačního orgánu. Největší hrozbu pro japonskou ekonomiku spatřoval v míře inflace, čím stál v opozici názoru Ishibashiho. Zastával tedy názor politiky drahých peněz.⁷⁶ Byl si vědom faktu, že protiinflační

⁶⁹ OHNO, K. s. 152.

⁷⁰ Politika levných peněz – jde o monetární politiku, která zvyšuje dostupnost peněz prostřednictvím zvyšování jejich množství v oběhu, což následně snižuje úrokové míry. Politika drahých peněz – je jejím opakem, jde tedy o snižování množství peněz v oběhu a následně zvyšování úrokových měr.

⁷¹ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 139–140.

⁷² BRONFENBRENNER, M. s. 285.

⁷³ Hiromi Arisawa, Ichirou Nakayama, Seiichi Toubata – byli to tři nejvlivnější poradci v ekonomických otázkách poválečného Japonska, kteří stáli v čele několika nejdůležitějších poradních orgánů. (GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 115.)

⁷⁴ JENSEN, D. LONERGAN, C S. *Assessing and restoring natural resources in post-conflict peacebuilding*. Oxon; New York: Earthscan, 2012. s. 366.

⁷⁵ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 134–135.

⁷⁶ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 148–150.

politika povede ke snížení produkce, na druhou stranu však věděl, že za účelem ukončení spekulací a hromadění zboží bylo potřeba inflaci eliminovat.⁷⁷

V tomto svém názoru Arisawa vycházel ze zkušeností ekonomické stabilizace, kterou prošlo Německo po první světové válce. Při jejím prosazení omezením peněžní zásoby klesla tehdy německá produkce o 50 %. Argumentoval tedy, že by stát neměl adaptovat politiku drahých peněz k eliminaci inflace příliš brzy, jelikož by to následně vedlo k panice plynoucí z této stabilizace. Soudil proto, že by měl stát přistoupit na politiku drahých peněz až ve chvíli, kdy se produkce navrátí alespoň na hranici 60 % její předválečné hodnoty. Arisawovo východisko pro efektivní eliminaci inflace spočívalo ve vyřešení problému absolutního nedostatku materiálů za pomoci státní podpory produkce. Zvýšená produkce měla souběžně vyřešit problém inflace a nedostatku surovin.⁷⁸

2.2.1.3 Názor Kihachiroua Kimury

Kimura byl politickým činitelem zastupujícím Dělnicko-zemědělskou stranu⁷⁹, jenž shledával, že bez kontroly inflace není možné pozvednout produkci a oživit ekonomiku. Kimura věřil, že pozvednutá produkce by za inflačních podmínek nevedla k její spotřebě a následnému zvyšování. Naopak argumentoval, že by to vyústilo v další prohloubení produkční stagnace, jejíhož hlavního strůjce spatřoval právě v inflaci. Zdroj této inflace Kimura viděl v oběžném kapitálu generovaném za války a v neférových profitech pramenících z Arisawova systému prioritní produkce⁸⁰ (dále jen SPP, viz podkapitola 2.2.2.1.).

Kimura byl velmi kritický k návrhu zvýšení produkce prostřednictvím zintenzivnění práce, jak tomu bylo navrhováno v SPP. Tvrdil, že válečná doba, kdy se těžilo 50 milionů tun uhlí ročně, byla podpořena pracovní silou z okupovaných oblastí, ale tato doba byla již překonána. Japonsku se této levné pracovní síly nedostávalo, a proto hájil zintenzivnění produkce prostřednictvím zlepšení vybavení, které bylo za

⁷⁷ OHNO, K. s. 152.

⁷⁸ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 148–150.

⁷⁹ NAKASONE, Y., CONNORS, L. CHIYODA-KU, I. *The Making of the New Japan: Reclaiming the Political Mainstream*. London; New York: Routledge, 1999. s. 100.

⁸⁰ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 145–146.

války drasticky poničeno. Uvažoval, že zájmy dělníků a jejich životní úroveň jsou důležitější než zintenzivnění produkce jako takové.⁸¹

V otázce řešení inflace Kimura zastával šokový přístup. Jeho logika byla vystavěna na úsudku, že dokud přetrvává inflace, budou lidé s předpokladem rostoucích cen hromadit zboží, což výústí ve snížení nabídky a akcelerování cen ještě výše. Z toho důvodu shledával odvážnou protiinflační politiku jako nezbytný faktor k zastavení tohoto začarovaného kruhu. Jeho teorii zastávala i americká vláda a překrývala se s přístupem Josepha Dodge.⁸²

2.2.1.4 Názor Economic Stabilization Board (ESB)

ESB (Výbor pro ekonomickou stabilizaci) byla americká organizace pro ekonomické záležitosti, jež měla na starosti koordinaci a implementaci hospodářské politiky poválečného Japonska.⁸³ Její členové zastávali názor, že by měla produční obnova předcházet stabilizaci ekonomiky, nicméně k obnově ekonomického chodu byla dle jejich názoru klíčová životní úroveň obyvatel, a proto kladli největší důraz právě na ni.⁸⁴ Uvažovali, že by nastolení stabilizace příliš rychlou cestou vedlo k devastaci japonského průmyslu a společenským krizím.⁸⁵ Klíč k produkční obnově spatřovali v kapitálových investicích, přičemž tento kapitál měl pramenit z vládních výdajů do veřejného sektoru a nových průmyslových odvětví⁸⁶, z půjček a také z finanční pomoci od Spojených států. Jednotlivé položky měly být postupem času redukovány.⁸⁷

Častým tématem diskuzí členů ESB byla eliminace velkých obchodních komplexů, jejichž postavení bylo faktorem plánované ekonomiky během války utuženo, a jež předefinovaly sociální spravedlnost a ekonomické rovnostářství.⁸⁸ Mimo to vystupovali příslušníci ESB ostře proti závislosti na soukromém sektoru a zahraničnímu kapitálu. Tvrdili, že by vyrovnání mezinárodních účtů mělo být odloženo do doby, dokud životní úroveň nedosáhne předválečné hodnoty.⁸⁹

⁸¹ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 145–146.

⁸² OHNO, K. s. 152.

⁸³ IKEO, A. *Japanese economics and economist since 1945*. London; New York: Routledge, 2000. s. 147.

⁸⁴ BRONFENBRENNER, M. s. 286.

⁸⁵ OHNO, k. s. 152.

⁸⁶ BRONFENBRENNER, M. s. 286.

⁸⁷ OHNO, K. s. 152.

⁸⁸ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 144.

⁸⁹ BRONFENBRENNER, M. s. 287.

Členové ESB hájili podpoření masové spotřeby prostřednictvím udržení mezd na relativně vysoké úrovni vzhledem k ziskům společností, nepatrného zdanění obyvatel s nízkými příjmy, společně s poskytováním dávek na udržení nižších cen hlavního spotřebního zboží a to i v případě, že by to vedlo k dodatečnému rozpočtovému deficitu.⁹⁰ Sdíleli tak stejný názor na podporu spotřeby s Ishibashim.

2.2.1.5 Názor Josepha Dodge

Dodge byl americký ekonom, prezident Detroitské banky a zastánce tržní ekonomie⁹¹, jenž spatřoval největší problém japonského poválečného hospodářství v přemíře inflace a zastával tedy přístup prvotního nastolení ekonomické stabilizace a následného řešení produkční obnovy. Jeho dedukce vycházela z předpokladu, že obnova produkce vyžaduje investice, kterých ovšem nemůže být dosaženo, dokud nebude hodnota cen stabilizována a zahraniční obchod udržitelný bez americké pomoci.⁹²

Dodge věřil v ekonomickou obnovu prostřednictvím regionální integrace Asie. Uvažoval, že jakmile by Japonsko znovu obnovilo své výsostní postavení exportéra⁹³ s nízkými cenami a velkým objemem produkce, mohlo by posloužit jako odrazový můstek a zdroj nabídky pro rozvoj celého Dálného východu.⁹⁴ Jeho východisko z tíživé situace tedy bylo, že by se co nejdříve měla potlačit inflace⁹⁵ a nastartovat mezinárodní obchod.⁹⁶ Hrozbu nezaměstnanosti a ekonomické deprese plynoucí z potlačení inflace plánoval vyřešit vyrovnáním až do té doby deficit generujícího rozpočtu⁹⁷ (podrobněji probíráno v podkapitole 3.3.2).

⁹⁰ BRONFENBRENNER, M. s. 287.

⁹¹ OHNO, K. s. 156.

⁹² BRONFENBRENNER, M. s. 284.

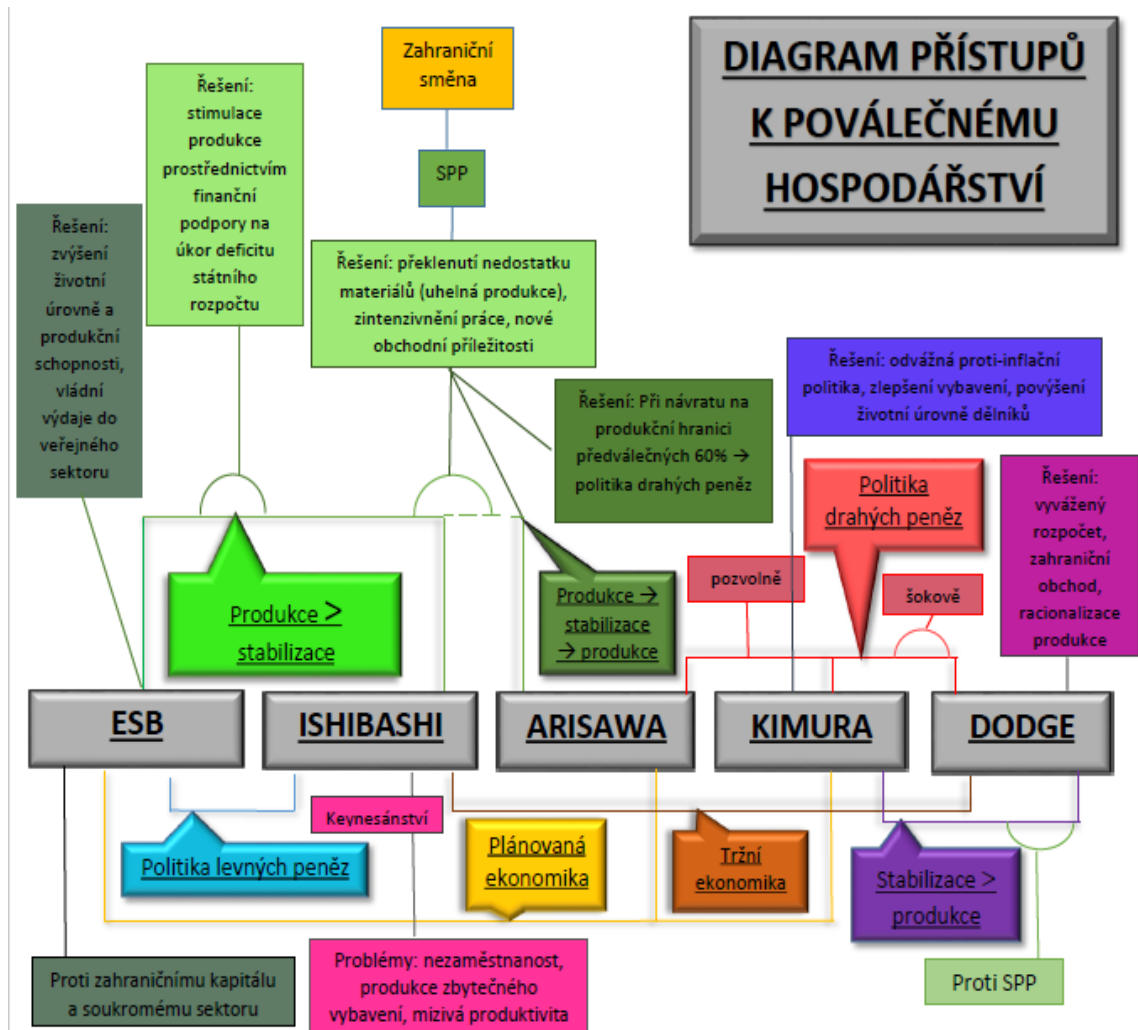
⁹³ 20. a 30. léta minulého století (ALEXANDER, A. J. Japan's economy in the 20th century. *The Japan Economic Institute of America* [online]. January 21, 2000, No. 3. s. 15.).

⁹⁴ SCHALLER, M. Securing the Great Crescent: Occupied Japan and the Origins of Containment in Southeast Asia. *The Journal of American History*. Vol. 69, No. 2, pp. 392–414. s. 398.

⁹⁵ BRONFENBRENNER, M. s. 284.

⁹⁶ SCHALLER, M. s. 398.

⁹⁷ BRONFENBRENNER, M. s. 284.

Názory na poválečnou obnovu hospodářství jednotlivých osobností/organizace byly značně roztržité, vykazovaly však jisté společné rysy. Pro lepší přehlednost je uveden diagram, který tyto rysy znázorňuje. Hlavním kritériem je přístup k otázce ekonomické stabilizace a produkční obnovy. Kimura a Dodge spatřovali východisko ze situace v prvotním stabilizování ekonomiky, naproti tomu ESB, Ishibashi a částečně i Arisawa zastávali názor prvotně pozvednutí produkce a následného řešení otázky ekonomické stabilizace. Dle toho se také odráží jejich názor na monetární politiku – politiku levných peněz prosazoval Ishibashi společně s ESB, naopak politiku drahých peněz hájil Kimura, Dodge a Arisawa.

2.2.2 Zavedená hospodářská opatření

Implementovanými názory v počátečních okupačních letech byly pro oblast řízení peněžní zásoby názory Ishibashiho a jeho monetizace státního deficitu, tedy politiky levných peněz; v oblasti řešení stagnující produkce byla zavedena politika Hiromiho Arisawy, tedy řešení stagnace prostřednictvím navýšení uhelné produkce (systém prioritní produkce, SPP). V otázce řešení dvou protichůdných ekonomických tendencí byl tak kladen důraz na produkční růst, kdežto problém inflace byl opomíjen.

2.2.2.1 Systém prioritní produkce

SPP byl systém ekonomického plánování, založený na akumulaci vzácných zdrojů pro několik strategicky důležitých průmyslových odvětví za účelem pohotového nastartování ekonomické obnovy. Na zaměření se na obnovu klíčových odvětví bylo pohlíženo jako na nezbytné k oživení celé ekonomiky.

A. Prameny myšlenky SPP

Už před oficiálním koncem války bylo předvídatelné, že Japonsko s největší pravděpodobností prohraje. Vědomi si toho byli i Saburou Okita a Yonosuke Gotou, kteří se bezprostředně po válce navrátili do Tokia, kde založili diskuzní skupinu, jejíž členové každý týden debatovali na téma vývoje poválečného Japonska. Ačkoliv tato skupina, známá pod názvem *Special Survey Committee of Ministry of Foreign Affairs* (Speciální výzkumný výbor při ministerstvu zahraničních věcí), začala jako soukromá instituce, časem byla oficiálně uznána. Jejich finální zpráva byla publikována v září 1946 jako *Basic Problems of Japan's Economic Reconstruction* (Základní problémy ekonomické rekonstrukce Japonska).⁹⁸

V první části dokumentu je analyzována nová globální situace spolu s historickou a geografickou pozicí Japonska, z čehož vyvstávala nutnost Japonska zaměřit se na odvětví náročná na kvalifikovanou pracovní sílu.⁹⁹ Vycházejíce z předpokladu, že by Japonsko mohlo být v produkci lehkého průmyslu brzy předstiženo jinými asijskými zeměmi, navrhovali členové této skupiny, aby se Japonsko zaměřilo na těžký a chemický průmysl. Za účelem podpoření obchodu uvažovali také o pozvednutí technologické úrovně Japonska.¹⁰⁰ Druhou část dokumentu poté tvoří návrhy na

⁹⁸ OHNO, K. s. 149.

⁹⁹ Tamtéž.

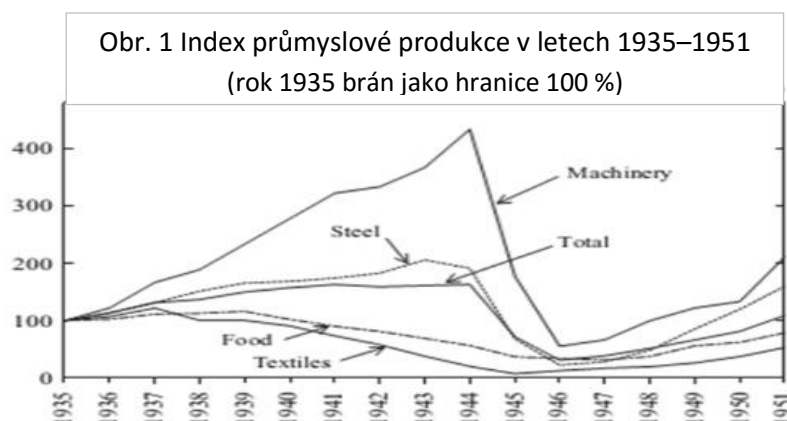
¹⁰⁰ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 134.

zlepšení průmyslové situace za pomoci uplatnění industrializace, technologického pokroku a dynamické transformace obchodních struktur.¹⁰¹

I přes velký ohlas však SCAP tuto zprávu oficiálně přijal. Jen nápad, že by omezené zdroje měly být selektivním způsobem použity k nastartování expanzivního reprodukčního cyklu, byl využit v zavedeném SPP. Hlavním osobností, dominující nastolené produkční politice, se stal Hiromi Arisawa, člen výše zmíněného výzkumného výboru.¹⁰²

B. Kontext, obsah a implementace SPP

Arisawa, jak již bylo nastíněno v podkapitole výše, kladl důraz na ekonomickou obnovu. Uvažoval, že celková hodnota ekonomické produkce byla na příliš nízké úrovni (patrně z obrázku č. 1) na to, aby byla pozvednuta jako celek a bylo tedy nutné zaměřit se pouze na klíčové odvětví průmyslu.

(Zdroj: OHNO, K. s. 144.)

V té době pramenila majorita v průmyslu využívané energie z uhlí, nicméně jeho produkce byla v poválečném Japonsku na velmi nízké úrovni. Bylo tomu tak z důvodu, že se uhlí za války ve velké míře dováželo z Japonskem okupovaných území, dále také z proto, že většina horníků válečného období pracující v dolech v Japonsku pocházela z řad Korejců či válečných zajatců, a proto zde po válce tato levná pracovní síla chyběla.¹⁰³ Navíc byly na japonský zahraniční obchod uvaleny restriktce, kvůli čemuž

¹⁰¹ OHNO, K. s. 149.

¹⁰² Tamtéž. s. 148–150.

¹⁰³ JANSEN, M. B. s. 694.

nedocházelo k hladkému importu podstatných surovin.¹⁰⁴ Stagnující produkce tak z převážné části pramenila z nedostatku nerostných zdrojů.

Během druhé světové války bylo mnoho společností pod tíhou zákona na všeobecnou mobilizaci nuceno produkovat zboží využitelné pro válečné účely.¹⁰⁵ Byly uzavírány smlouvy na dodávky zboží mezi *zaibatsu* a japonskou vládou. Okupační správa po válce zrušila nezaplacené válečné dluhy japonské vlády, ne však dluhy válečných producentů k jejich dodavatelům.¹⁰⁶ Výsledkem toho se většina společností silně zadlužila. Bez vládních kompenzací by tyto společnosti a banky, jež finanční aktiva poskytovaly, čelily značným finančním problémům.

Japonská poválečná vláda, v níž Ishibashi zastával pozici ministra financí, zamýšlela vyplatit těmto společnostem válečné kompenzace v hodnotě 95 miliard¹⁰⁷ jenů.¹⁰⁸ Bez této finanční pomoci by mnoho firem zkrachovalo, což by následně vyvolalo nezaměstnanost. Na druhou stranu by vyplacení těchto kompenzací znamenalo další navýšení inflace.¹⁰⁹ Nejdříve byl návrh na vyplacení válečného odškodnění pod podmínkou jejího dočasného zamražení na speciálních účtech přijat¹¹⁰, po sérii vyjednávání byl však v červenci roku 1946 SCAP pozastaven. Za těchto okolností požádal premiér Shigeru Yoshida generála MacArthura o pomoc při překonávání nesnází plynoucích z tohoto zamítnutí. MacArthur proto souhlasil s importem limitovaného množství vybraných surovin.¹¹¹

V tomto kontextu přišel Arisawa s nápadem systému prioritní produkce. Na seznamu povoleného zboží byly vydefinovány suroviny – železo, ocel, surová ropa, kaučuk, uhlí a mimo to také přívěsné vozy. Výběr spočíval v důležitosti surové ropy, která mohla být použita při výrobě oceli a železa. Ocel a železo mohly být následně zužitkovány

¹⁰⁴ KURIHARA, K. K. s. 845.

¹⁰⁵ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 141.

¹⁰⁶ GOODMAN, G. K. s. 19.

¹⁰⁷ Kurihara K. K. ve svém článku *Post-War Inflation and Fiscal-Monetary Policy in Japan* (s. 850) uvádí částku 56 miliard jenů. Fujiki H. ve svém díle *Budget Deficits and Inflation: A Theoretical and Empirical Survey* zmiňuje částku 56,5 miliard jenů (s. 74).

¹⁰⁸ Pro více informací o válečném odškodném viz dokument Japanese Government General Indemnity Contract (2012) přístupný z: http://www.bunka.go.jp/english/topics/indemnity/pdf/yoryo312E_120901.pdf.

¹⁰⁹ GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 141.

¹¹⁰ KURIHARA, K. K. s. 850.

¹¹¹ OHNO, K. s. 153.

k produkci uhlí. Jelikož bylo uhlí jediným domácím dostupným zdrojem energie, uhelná produkce byla značně důležitá pro zvyšování produkce v dalších odvětvích.¹¹²

Arisawova vize SPP nebyla jen ad hoc odpovědí na hospodářskou krizi, nýbrž celou strategií poválečné obnovy. Tato strategie měla 3 cíle:

1. Počátečním cílem bylo pozdvižení produkce za účelem překonání absolutního nedostatku materiálů.
2. Poté, co by produkce dosáhla jisté hranice, měl stát za účelem eliminace hyperinflace omezit peněžní nabídku.
3. Stát měl omezit peněžní nabídku až ve chvíli, kdy by produkce dosáhla 60 % její předválečné hodnoty. Tím pádem by japonská ekonomika měla dostatečně pevnou základnu na překonání následné stabilizační paniky.¹¹³

Tyto své myšlenky zpracoval Arisawa do politického návrhu a premiér Yoshida k jeho implementování založil tzv. *Coal Committee* (Uhelný výbor), do jehož čela byl Arisawa dosazen. Tento výbor si stanovil cíl pozvednout uhelnou produkci o 2,5 milionů tun měsíčně či 30 milionů tun ročně a navrhl národní program k dosažení této zvýšené hodnoty produkce.¹¹⁴

C. Charakteristika SPP

SPP vycházel z předpokladu, že se Japonsko rychle stane proexportně orientovanou zemí s vysokými platy, jež vyrábí zboží s velkou přidanou hodnotou.¹¹⁵ Systém byl aplikován mezi lety 1947–1949 a byl z velké části financován z peněz poskytnutých japonskou centrální bankou (*Bank of Japan*) skrze *price-support subsidy systém* (systém cenové podpory) a z financí plynoucích z *Reconstruction Finance Bank* (Banka pro poválečnou obnovu, dále jen RFB).

Myšlenka dotací fungovala na bázi vyrovnání rozdílu mezi prodejními cenami a produkčními náklady, což mělo působit jako podpora pro navýšení produkce. RFB byla banka podporovaná vládou, založena v roce 1947, sloužící jako poskytovatel financí pro klíčová průmyslová odvětví. Tato banka měla při svém vzniku k dispozici finanční obnos v hodnotě 10 miliard jenů, pramenících ze státních fondů, a měla vyřešit

¹¹² GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy*. s. 141.

¹¹³ Tamtéž, s. 142.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 143.

¹¹⁵ HEIN, E. L. s. 8.

problém financování SPP v letech 1947–1948 a povzbudit tak růst japonské ekonomiky.¹¹⁶

Oba tyto zavedené aspekty financování SSP bezesporu přispěly k pozvolné obnově japonské ekonomiky, na druhou stranu svou závislostí na centrální bance a jejich finančních prostředcích přispívaly k růstu inflace, což zvyšovalo náklady ušlého zisku z držení depozit.¹¹⁷

D. Důsledky SPP

Tím, že SPP závisel na existujícím institucionálním rámci řízené ekonomiky, jenž byl dominantou válečné ekonomiky, bránil rozvoji volného trhu a byl ku prospěchu finančním klikám *zaibatsu*. Původním posláním RFB bylo půjčování financí na podporu kapitálové vybavenosti a na obnovu závodů, nicméně netrvalo dlouho a tento původní účel se změnil. Banka se dostala do finančního deficitu pramenícího z vydávání vysoké míry dluhopisů. Tyto dluhopisy RFB byly skupovány japonskou centrální bankou. Jejich hodnota vzrostla ze 4 miliard jenů z počátku roku 1947 na 145 miliard jenů v březnu 1949. Hodnota půjček (na podporu SSP) vydaných RFB k počátku roku 1947 byla 4 miliardy jenů, o dva roky později již čítala na 131 miliard jenů.¹¹⁸

Odkup dluhopisů vydaných RFB centrální bankou Japonska vpouštěl do RFB, čímž i do celé japonské ekonomiky, vysoký objem peněžní zásoby, což podněcovalo inflaci. Skrze RFB šly tyto finance do vybraných odvětví (preferovaných SPP), jež byla zastoupena převážně velkými firmami. Docházelo tedy k tržnímu růstu těchto firem a skrze tyto firmy se finanční oběživo prostřednictvím výplat, nákupů u dodavatelů apod. dostávalo k japonským občanům.

Kvůli vysoké inflaci měli lidé ze strachu z dalšího inflačního růstu, jenž by reálnou hodnotu peněz ještě více znehodnocoval, tendenci hromadit zboží a nespořit. Tím docházelo k nedostatku depozit u finančních institucí. Malé firmy si proto neměly od koho půjčovat na pokrytí zvýšené poptávky po svém zboží, z čehož pramenil další inflační tlak. Docházelo tedy k tomu, že malé firmy začaly krachovat. Jinými slovy oslabil SPP kvůli vysoké inflaci funkci finančních zprostředkovatelů a bránil toku

¹¹⁶ KATO, K. *Policy-Based Finance: The Experience of Postwar Japan*. Washington, DC: World bank, 1994. 126 s.

¹¹⁷ NAKASO, H. Development Finance in the Economy Facing Double Trilemmas. In: *Future of Asia's Finance: Financing for Development 2015*. [online]. International Monetary Fund. s. 2.

¹¹⁸ COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. *The Journal of Finance*. Vol. 5, No. 1, pp. 110–125. s. 111.

kapitálu z úspor domácností do korporátních investic, čímž se negativně promítal do celé japonské ekonomiky. Výsledný efekt SPP na ekonomickou obnovu byl tedy kvůli existenci vysoké inflace snížen.

2.2.2.2 Řešení inflace (fiskální a monetární opatření)

Období čtyřicátých let se ve světě neslo v duchu orientace na Keynesiánskou doktrínu, dle níž množství peněz v oběhu nehrálo roli. To se následně promítlo i do politiky nasazené v poválečném Japonsku, kdy japonští keynesiánci (například již výše zmíněný Ishibashi) obhajovali navýšení státního deficitu jako cestu ven z deprese.¹¹⁹ Deficit státního rozpočtu vzrostl z hodnoty 13,4 miliard jenů (1941–1942), na hodnotu 76,6 miliard jenů (1945–1946).¹²⁰

Během války byla inflace držena pod kontrolou prostřednictvím cenových regulací a koordinace produkce. Avšak po skončení války byly tyto kontrolní aspekty potlačeny a Japonsko se tím dostalo do inflační krize. Inflačními důvody bylo jednak deficitní válečné financování¹²¹, jednak všeobecný nedostatek zdrojů.¹²²

Utuzování poválečné inflace v Japonsku bylo podmíněno anti kvantitativní teorií, kterou sebou do Japonska přinesli bývalý členové OPA (Office of Price Administration, Americký cenový úřad), a která obhajovala kontrolu inflace pomocí regulace cen. Ceny nabízeného zboží měly být kontrolovány a jejich výše finančně podporována oběživem z navýšeného deficitu státního rozpočtu.¹²³

Avšak tato strategie nemohla trvat dlouho. Monetizace fiskálního deficitu, tedy peněžní expanze, spojená s nedostatkem zdrojů, se promítla do zvyšujících se cen a životních nákladů. To vyvolávalo debaty o zamezení inflačních tlaků a protiinflační návrhy se stávaly notnou součástí programů politických stran. Vládní opatření zavedená za účelem snížení inflace lze rozdělit do dvou úseků – monetární a fiskální.

¹¹⁹ COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. s. 110.

¹²⁰ Tamtéž, s. 111.

¹²¹ Financování války v Tichomoří (prosinec 1941 až srpen 1945) přišlo Japonsko na 222 miliard jenů, přičemž 80 % z této částky bylo na úkor státního dluhu. Ve stejném časovém horizontu byly vydány vládní cenné papíry v hodnotě 120 miliard jenů. (KURIHARA, K. K. s. 843.).

¹²² KURIHARA, K. K. s. 843.

¹²³ GOODMAN, G. K. s. 19.; Viz také Systém prioritní produkce a jeho financování (podkapitola 2.2.2.1).

A. Monetární opatření

Prvním monetárním protiinflačním opatřením zavedeným japonskou vládou na podzim roku 1945 byl zákaz bankovního systému cílených půjček. Jak již bylo naznačeno výše, v posledním válečném roce docházelo k dotování válečného průmyslu skrze speciálně vytvořené banky. Tento systém přetrvával i bezprostředně po válce. Přispívalo to k inflaci ze dvou hledisek, jednak se tím tvořil prostor pro spekulace, jednak to bránilo financování odvětví se spotřebním zbožím. Systém byl eliminován v listopadu 1945, kdy byly tyto půjčky zrušeny, a došlo k revizi diskontní sazby bank.¹²⁴

Opatření na snížení inflace se zaměřovala převážně na regulaci peněžní zásoby. Již 5. září 1945 vláda oznámila, že za účelem potlačení inflace a usnadnění zahraničního obchodu musí být v následujícím fiskálním roce ušetřeno minimálně 60 miliard jenů.¹²⁵

Na začátku roku 1946 bylo japonskou vládou vyhlášeno další opatření, jež bylo součástí nové komplexní ekonomické politiky – *Emergency Economic Crisis Policy* (Nouzová politika pro překonání ekonomické krize), v rámci něhož byla zablokována depozita na spořicíh účtech. Japonská vláda přikázala všem bankám, aby byl počínaje 16. únorem roku 1946¹²⁶ měsíční limit pro výběr ze spořicíh účtů omezen na 300 jenů na hlavu rodiny a 100 jenů na každého jejího dalšího člena. Počínaje pak 30. březnem byla částka omezena na 100 jenů na osobu bez jakéhokoliv rozdílu.

Společnosti byly pro vyplacení mezd svým zaměstnancům limitovány 500 jeny na osobu, na což bylo pohlíženo jako na standardní měsíční náklady domácnosti. Výdělky nad 500 jenů musely být převedeny na zmražené účty.¹²⁷ Mimo to byly všechny existující cenné papíry, jež nebyly uloženy v bance, anulovány. Těmito kroky byli obyvatelé nuceni držet své peníze na účtech, zatímco přetrvávala inflace.¹²⁸ Vláda tím zamýšlela zamezit spekulacím a hromadění zboží.¹²⁹ Nabídka peněz se tímto opatřením snížila na jednu třetinu a inflace částečně zpomalila.¹³⁰

¹²⁴ KURIHARA, K. K. s. 849.

¹²⁵ Tamtéž, s. 848.

¹²⁶ *Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth – 1945 to 1971*, s. 5.

¹²⁷ Existovaly však i výjimečně navýšené limity pro výběr v případě svatby, pohřbu, aj. Detailně popsáno ve: *Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth – 1945 to 1971* (kapitola 1, s. 28–29).

¹²⁸ OHNO, K. s. 152.

¹²⁹ KURIHARA, K. K. s. 848.

¹³⁰ OHNO, K. s. 152.

Vyhláška *the Price Control Ordinance* (vyhláška o cenové kontrole) z 3. března 1946 stanovila nový systém cenové kontroly. Systém byl založen na předpokladu měsíčních výdajů standardní domácnosti v hodnotě 500 jenů a operoval se základními potravinami jako obiloviny, rýže, zelenina a čerstvé ryby. Dále byly nastaveny ceny pro uhlí a surové železo. Myšlenkou bylo udržení cenové hladiny na osminásobku té z roku 1939, což znamenalo, že ceny čerstvých potravin a různého domácího zboží byly zredukovány až na polovinu jejich nominální hodnoty. Ceny zboží, jež nebylo definováno ve vyhlášce, nebyly nijak limitovány.¹³¹

Dalším krokem, podněcujícím snížení peněžní zásoby, bylo opatření na výměnu starých bankovek za nové, v rámci něhož byly sumy nad stanovené limity zablokovány. Před výměnou bylo v oběhu 60 miliard jenů, po výměně, tedy 12. března 1946, se hodnota zmenšila téměř na jednu čtvrtinu, tedy na 15,2 miliard jenů. Nicméně ani tohle dramatické snížení nemělo dlouhého trvání a již o měsíc později se oběživo zase navýšilo na 23,6 miliard jenů.¹³²

B. Fiskální opatření

Hned po válce se japonská vláda zavázala k vyplacení válečných náhrad podnikům podporujícím produkci válečné výzbroje, pojišťovacím společnostem a jednotlivcům.¹³³ Shideharova administrativa na tomto kroku trvala pod vlivem teorie, že je takové opatření nezbytné k nastartování ekonomické obnovy. Směrnice SCAP z listopadu 1945 toto odškodné sice povolily, avšak byla v nich zakotvena podmínka zmrazení těchto financí na speciálních účtech centrální banky, přičemž mohly být vybrány jen se souhlasem SCAP. Zmražením těchto financí bylo zabráněno okamžitému toku velkého množství peněz do oběhu.¹³⁴

Dne 19. října 1946 přijal SCAP zákon pod názvem *War Indemnity Special Measures* (Speciální opatření týkající se válečného odškodnění), pod jehož tíhou se válečné náhrady staly subjektem zdanění.¹³⁵ To v kombinaci s inflační tenzí způsobilo devaluaci

¹³¹ TAKAGI, S. *Conquering the Fear of Freedom: Japanese Exchange Rate Policy since 1945*. Oxford: Oxford University Press, 2015. s. 14–15.

¹³² KURIHARA, K. K. s. 848–849.

¹³³ Pod tíhou zákona na všeobecnou mobilizaci byly podniky nuceny produkovat zboží podporující válku, na což si braly bankovní půjčky v domnění, že je vláda zpětně uhradí. Problém se vztahoval i na pojišťovací společnosti, které tímto opatření ztratily krytí poskytnutých pojištění válečných rizik. (FUJIKI, H. s. 76.).

¹³⁴ KURIHARA, K. K. s. 850.

¹³⁵ *Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth - 1945 to 1971*. s. 21.

jejich reálné hodnoty.¹³⁶ Konečný efekt z vyplacení válečných náhrad byl tak pro podniky takřka nulový. Z hlediska efektu na inflaci se však těšil pozitivním výsledkům. Zmrazení válečných náhrad bylo v bezprostředním poválečném období asi nejschůdnější volbou, jelikož by jejich vyplacení navýšilo inflaci a na rozdíl od jejich úplného zanedbání působilo alespoň psychologicky jako obchodní stimul.

Mnohem pozitivnější vliv na inflaci mělo opatření týkající se kapitálových odvodů a daní z válečných profitů, tedy daní z nabytého majetku. Předpokládaný výnos tohoto opatření byl vyčíslen na 80 miliard jenů. Poplatníci byli rozděleni do 3 skupin v závislosti na výši jejich výdělku – (1) nad 500 000 jenů, (2) 100 000–500 000 jenů, (3) pod 100 000 jenů. Pro zaplacení této daně byl stanoven horizont 2 let. Časová perioda a zvolená metoda výběru byla považována za proti-inflační. Opatření vycházelo z myšlenky, že vlastníci zboží budou mít tendenci vpouštět jej do oběhu, aby prostřednictvím jeho prodeje vygenerovaly zdroje peněz potřebné pro zaplacení těchto nových daní, což by ve svém důsledku mělo podnítit celkovou komoditní nabídku a tím pádem tlačit ceny níže.¹³⁷

Značný přínos k řešení inflace s sebou neslo opatření z přelomu let 1945–1946 rušící výplaty penze za vojenskou službu, jež generovaly roční zátěž v hodnotě 1,5 miliardy jenů. Velmi podstatným krokem ke snížení inflace bylo vyrovnání státního rozpočtu, jelikož poměrná část inflace pramenila právě z deficitního financování. Nově vyvážený rozpočet pro rok 1946 obsahoval na 13 328 391 000 jenů v příjmech, kdežto výdajové položky čítaly jen na 12 813 885 000 jenů. Co se týče příjmových položek, dominovaly právě výnosy z daní¹³⁸, což podporovalo monetární opatření na redukci peněžní poptávky. Takové složení příjmových položek je pro období inflace obecně velmi typické. Otázkou tedy bylo, jak rychle a jak moc absorbují tyto daně peněžní přebytek v oběhu.¹³⁹

¹³⁶ HASEGAWA, S. OKI DENKI KŌGYŌ KABUSHIKI KAISHA. Expansion of Wartime Military Demand and Postwar Hardships (1937–1948). In: *Progressive spirit: the 120-Year History of Oki Electric* [online]. Oki Electric Industry Co., Ltd., 2001. pp. 68–86. s. 83.

¹³⁷ KURIHARA, K. K. s. 851.

¹³⁸ Dle ministra financí Shibusawy byl odhadovaný celkový příjem pro fiskální rok 1946 složen ze 77 % z daní, 14 % z vládních obchodů a zbytek z nespécifikovaných zdrojů. (KURIHARA, K. K. s. 852.).

¹³⁹ KURIHARA, K. K. s. 851–852.

C. Zhodnocení opatření na potlačení inflace

Velikost deficitu státního rozpočtu vzrostla ze 103 miliard jenů z fiskálního období 1947–1948, na 166 miliard jenů ve fiskálním období 1948–1949.¹⁴⁰ Jak je patrné z tabulky č. 2, vládní dluh narostl během 4 let z 199 454 miliard jenů (v 1945), na 637 286 miliard jenů (1949). Velkoobchodní ceny se během stejného období zvedly více jak 19krát.¹⁴¹

Konec fiskálního roku	Celkový veřejný dluh (v mil. jenů)	Hodnota nesplacených dlouhodobých domácích dluhopisů (v mil. jenů)	Národní důchod (v mil. jenů)	Velkoobchodní ceny (r. 1945 = 100 %)	Reálná hodnota dluhu (r. 1945 = 100 %)	Poměr dluhu a národního důchodu (v %)
1944	151 952	106 745	56 937	22	339	266
1945	199 454	139 924	n. a.	100	100	n. a.
1946	265 342	172 237	360 855	202	65	73
1947	360 628	208 541	968 031	725	24	37
1948	524 409	279 553	1 961 611	1 648	15	26
1949	637 286	290 758	2 737 253	1 902	17	23
1950	554 008	240 767	3 381 500	2 801	10	16
1951	645 463	260 608	4 434 600	2 952	10	14

(Zdroj: FUJIKI, H. s. 75.)

Dle nadále přetrvávající vysoké úrovně cen lze vyvozovat závěr, že opatření na zmírnění inflace aplikovaná v Japonsku v bezprostředních poválečných letech byla příliš nepřímá a málo efektivní. Ze všech protiinflačních opatření bylo dle Kurihary¹⁴² nejdůležitější to, jež se týkalo vyrovnaní vládního rozpočtu. Nicméně je názoru, že za účelem překonání inflace bylo třeba vybalancovat fiskální a monetární opatření s cenovou, mzdovou a produkční politikou.

Profesor Hyoe Ouchi¹⁴³, někdejší obhájce vyváženého rozpočtu, shledával, že inflace byla nevyhnutelnou i přes zavedení politiky vyváženého rozpočtu. To proto, že nebylo

¹⁴⁰ COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. s. 111.

¹⁴¹ FUJIKI, H. s. 75.

¹⁴² KURIHARA, K. K. s. 853.

¹⁴³ FUJIKI, H. s. 74–75.

možné vypořádat se s tak vysokým dluhem dříve než v horizontu 3 let. Co se tedy týče politiky vyrovnaného rozpočtu, nebylo možné, aby se na hladině inflace podepsala okamžitě. Hyoe proklamoval, že řízená inflace může napomoci k redukci státního dluhu a k oživení ekonomiky. Oživení ekonomiky by poté mělo znovu přispět k redukci deficitu státního dluhu, jelikož ten byl hlavním generátorem inflace.

Na základě údajů v tabulce č. 2 se lze domnívat, že měla inflace pozitivní vliv na snížení reálné hodnoty státního dluhu. Hyperinflace během fiskálního roku 1945 snížila reálnou hodnotu státního dluhu na méně než jednu třetinu jeho výše z roku 1944. Když se tedy zaměříme pouze na fakt rychlé redukce státního dluhu, může být na hyperinflaci pohlíženo jako na velmi pozitivní aspekt. To samé se ovšem nedá tvrdit o zrušení válečných náhrad, kvůli čemuž čelily domácnosti a společnosti nedostatku financí, což u mnohých z nich vedlo ke krachu.¹⁴⁴

Otázkou tedy zůstává, jaké opatření bylo nejschůdnější k rozřešení špatné poválečné situace. Kdyby vláda s cílem ekonomické obnovy garantovala válečné náhrady prostřednictvím vydání státních dluhopisů, přispělo by to jak k nárůstu inflace, tak státního dluhu. Bez jejich vydání ale docházelo ke krachu společností a tím i k utlumení jejich ekonomické aktivity, tedy snížení nabídky zboží. Hyperinflace a zrušení válečných náhrad tak sice napomohly k redukci vládních závazků, nicméně ztráty tímto uvalené na věřitele a akcionáře byly enormní.

2.2.2.3 Vyvážení cílů cenové stabilizace a produkční obnovy

Je jisté, že implementovanou hospodářskou politikou nasazenou v bezprostředních poválečných letech neblahá situace rozřešena nebyla a soudě dle nastolených opatření se spíše než na řešení ekonomické stabilizace hledělo na otázku produkční obnovy zanesené v SPP.

Co se týče cíle zastavení inflace, bylo jasné, že muselo dojít k zamezení monetizace fiskálního deficitu. Dle výše uvedených argumentů o pozitivním vlivu inflace na výši státního dluhu můžeme tvrdit, že její okamžité ukončení by nemělo tak pozitivní konečný efekt, jako její postupné snižování. Na druhou stranu však inflace negativně působila na vnímání spotřebitelů, oslabovala funkci finančních zprostředkovatelů a bránila toku kapitálu z úspor domácností do korporátních investic, zapříčiňovala tak

¹⁴⁴ FUJIKI, H. s. 76–77.

chaos a následené potíže producentů, čímž zpomalovala obnovu majíc tak negativní dopad na celou japonskou ekonomiku.

Když tedy vyjdeme z výše zmíněných faktů, lze se domnívat, že cenová stabilita byla nezbytnou podmínkou k hladké funkci finančního zprostředkování a za účelem rozvinutí efektu mobilizovaných finančních zdrojů jí bylo potřeba věnovat větší pozornost. Z pohledu obnovy reálné ekonomiky pak bylo nutno nastavit rovnováhu mezi vysokou mírou inflace a udržitelným produktem.

3 Změna politiky nad okupovaným Japonskem (1948/1949–1952)

Tato kapitola pojednává o druhém období americké okupace nad Japonskem, tedy o období mezi lety 1948/1949–1952. Období je charakteristické změnou přístupu k okupaci Japonska, jež pramenila ze změny v geopolitickém rozložení světa, a také větší angažovaností amerických činitelů v otázce východoasijského regionu. Na začátku kapitoly je pro snadnější pochopení zvýšené angažovanosti Spojených států v Asii vylíčena nově vyvstalá geopolitická situace. Následuje podkapitola amerických cílů ve východoasijském regionu odrážejících se v legislativě EROA, v níž hrálo Japonsko klíčového hráče. Dále je nastíněna politika opačného kurzu (*Reverse course*) a celá kapitola je zakončena úsekem, věnujícím se dopadům korejské války na Japonsko.

3.1 Geopolitická situace v polovině 20. století

Změna geopolitické situace, tedy vyostřující se studená válka, podněcovala změnu přístupu americké okupace nad Japonskem. Počáteční americký předpoklad, že se demokraticky zreformované Japonsko brzy stane rychle soběstačným, s minimální potřebou amerického dozoru, byl již překonaný. Japonsko nebylo schopno prodat dostatek svého zboží, aby z těchto zisků mohlo financovat import potravin a surovin, jakým se mu na domácí půdě nedostávalo a zůstávalo tedy závislé na americké finanční pomoci. V roce 1946 byl převis japonského importu nad exportem o 238 milionů dolarů, v roce 1947 o 267 milionů dolarů a v roce 1948 rozdíl vzrostl až na 284 milionů dolarů.¹⁴⁵

Za pasivního přístupu ze strany Spojených států by se situace pravděpodobně vyvíjela následovně. Po ukončení americké pomoci by byly zavedené demokratické reformy podryty ekonomickou stagnací, což by se ve svém důsledku neblaze projevilo i ve zbytku Asie tím, že by byla zbavena trhu pro odbyt svých přírodních zdrojů a levného spotřebního zboží.¹⁴⁶

Takový scénář by ovšem nešel ruku v ruce s americkými cíli, a proto ve Spojených státech zareagovali změnou svých počátečních mírových záměrů a přešli na strategii Japonska, coby průmyslové základny Asie podporované obchodem s méně rozvinutými

¹⁴⁵ Statistic Bureau, Ministry of International Affairs and Communication. Balance of Payments (Before the Revision), (1946–1994). In: *Statistics Japan*. [online]. Statistic Bureau.

¹⁴⁶ SCHALLER, M. s. 394.

státy, čímž by se vytvořila asijská ekonomická obranná osa. Stabilní Japonsko mohlo napomoci k podpoře jihovýchodní Asie proti komunistické hrozbě Číny a SSSR a naopak, a tím podpořit Spojené státy a jejich postavení ekonomické velmoci ve světě. Tento vztah ale vyžadoval, aby mělo Japonsko, při současném minimalizování obchodu s komunistickou Čínou, zajištěný přístup k cenově dostupným přírodním zdrojům a trhům jihovýchodní Asie.¹⁴⁷

Tato idea určovala jak politický přístup k Japonsku, tak zvyšující se americkou angažovanost v jihovýchodní Asii. Japonsko v ní bylo navrženo jako středobod asijského rozvoje. To mělo vést k odlehčení americké finanční pomoci v celé této oblasti. Americká angažovanost v ekonomické stabilizaci jihovýchodní Asie byla uzákoněna v červnu 1948, kdy byla americkým Kongresem prosazena legislativa tzv. *Economic Rehabilitation in Occupied Areas* (Ekonomická obnova v okupovaných územích, EROA)¹⁴⁸, jež byla analogická Marshallovu plánu¹⁴⁹ v Evropě. Poté došlo k potvrzení *NSC 13* (podrobněji vysvětleno níže), což načrtlo celkové okupační cíle v Japonsku.¹⁵⁰

3.2 Legislativa Economic Rehabilitation in Occupied Areas (EROA)

Jelikož rozšíření sovětské moci záviselo na podnícení politické a ekonomické nestability ve světě, americkými nutnými zájmy se stalo podpoření politické rovnováhy a prosperity Asie a také zajištění důležitých strategických nerostných surovin v této oblasti. Toho mělo být dosaženo právě prostřednictvím financí z EROA. Cílem tohoto finančního balíčku zaměřeného na Asii bylo vybudování demokratických vlád a pozvednutí ekonomik na životaschopnou úroveň, což v sobě skrývalo prevenci proti sovětské expanzi.

Tohoto cíle mělo být dosaženo skrze americkou ekonomickou a vojenskou pomoc v Asii s ohniskovým zaostřením na Japonsko, které mělo sehrát klíčovou roli v ekonomické obnově celého Dálného východu. Balíček byl zaměřen na podporu vstupu

¹⁴⁷ SCHALLER, M. s. 393.

¹⁴⁸ Japonská obnova tak byla součástí širokého a integrovaného programu americké pomoci v Asii.

¹⁴⁹ Marshallův plán je americký program finanční pomoci západní Evropě, implementovaný v letech 1948–1951, v rámci něhož byl na ekonomickou obnovu států západní Evropy poskytnut finanční obnos ve výši 13 miliard dolarů. Marshallův plán sehrál klíčovou roli v podpoře poválečné prosperity a politické stability v tomto regionu. (BRADFORD DE LONG, J. EICHENGREEN, B. *The Marshall Plan: History's most successful structural adjustment program*. The National bureau of economic research, 1991. Výzkumná zpráva č. 3899. s. 2.).

¹⁵⁰ SCHALLER, M. s. 395–397.

Japonska na levné asijské trhy bohaté na nerostné suroviny a na získání valut dolaru. Japonská technologická vyspělost a export jeho zboží do jihovýchodní Asie měly napomoci k vybudování stability v tomto regionu. Za účelem toho měla být podnícena obnova japonských obchodních sítí v Asii, jež by Japonsko postavila do stabilní pozice, nutné pro odstřížení od americké finanční pomoci¹⁵¹, která Spojeným státům značně přitěžovala.

Součástí EROA byla analýza zainteresovaných zemí, popis jejich ekonomické a politické situace a také, jakou roli může každá země hrát v tomto nově integrovaném systému. Na Japonsko bylo v celém konceptu EROA pohlíženo jako na zemi, jež dokáže v krátkém časovém horizontu vyprodukovat velké množství výrobků využitelných pro export do zemí Dálného východu.¹⁵²

3.3 Politika opačného kurzu

Celá tato strategie vymezená v EROA ale nefungovala tak, jak si Američané představovali. I přes mírný nárůst ekonomické produkce bylo Japonsku, kvůli přetrvávající vysoké hladině inflace a pod fixní hodnotou tržního systému, takřka znemožněno oživit obchod a zahraniční směnu.¹⁵³ Při zachování obchodních restrikcí nemohlo dojít k úplné ekonomické obnově. Navíc, pokud by Spojené státy neustále udržovaly ekonomickou blokádu, musely by Japonsko stále dotovat finanční pomocí, což se neblaze promítalo do jejich rozpočtu.¹⁵⁴ Plán EROA byl pro Spojené státy tedy až příliš nákladný, a proto bylo tlačeno na jeho rychlé a znatelné výsledky.

Otázkou zůstávalo, na jaké trhy by se Japonsko mělo obracet. Jelikož Japonci, coby dlužný národ, museli zpětně vyplácet své věřitele, nemohli si dovolit akceptovat slabší měnu. Nekonvertibilita měn tak přispívala k obchodním problémům.¹⁵⁵ Američané následně dospěli k názoru, že japonský vstup na mezinárodní trhy musí předcházet stabilizace japonské ekonomiky, v rámci čehož došlo ke konci roku 1948 k americkým intervencím do japonské ekonomiky. Političtí činitelé ve Washingtonu trvali, za účelem

¹⁵¹ SCHALLER, M. s. 398, 405.

¹⁵² Tamtéž, s. 399.

¹⁵³ Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth – 1945 to 1971, s. 54.

¹⁵⁴ SCHONBERGER, H. B. s. 71.

¹⁵⁵ HEIN, L. E. s. 151.

snížení inflace, na implementaci striktních úsporných opatření a na zvýšení produkce natolik, aby se její přebytek dal využít na export.¹⁵⁶

3.3.1 NSC 13 a Nine-Point Economic Stabilization Program

Z nepozitivního hospodářského vývoje Japonska v první polovině okupace bylo patrné, že SCAP nebyl dostatečně kompetentní k tomu, aby dokázal vyřešit politickou a ekonomickou situaci Japonska. Proto vypracovala americká vláda na základě návrhu George Kennana dokument *NSC 13*¹⁵⁷, který byl v říjnu 1948 posvěcen americkým prezidentem Trumanem, a který se stal základem japonské politiky v mezidobí 1948–1949, tedy v období nastolení tzv. politiky opačného kurzu (*Reverse course*).¹⁵⁸ V *NSC 13/2* (revidovaná verze *NSC 13*) bylo shledáno, že ekonomická nestabilita Japonska by mohla vést k hrozbě komunistického pronikání na japonské ostrovy.¹⁵⁹ Plánem tedy byla jak ekonomická obnova, tak zabránění pronikání komunistických tendencí do Japonska.

V dokumentu bylo, za účelem získání potřebného času k dosažení stabilizace japonské ekonomiky a vyrovnání sociálních podmínek, navrženo odročení brzkého a ukvapeného podepsání mírové smlouvy. Dále v něm bylo definováno uvolnění kontroly SCAP nad japonskou vládou, posílení konzervativních pravidel, omezení levicových tlaků a síly organizovaných dělnických hnutí, vybudování podmínek k zakořenění japonských politických sil pro udržení sociální a politické stability. Byla v něm požadována ekonomická obnova a zvýšení japonského obchodu s jihovýchodní Asií.¹⁶⁰

S tím, jak se špatná ekonomická situace v Japonsku prohlubovala, stala se ekonomická stabilizace největší prioritou nového politického přístupu. Po stvrzení *NSC 13/2* nechal prezident Truman vytvořit tzv. *Nine-Point Economic Stabilization Program* (Devítibodový program ekonomické stabilizace).¹⁶¹ Zároveň byl do Japonska na začátku

¹⁵⁶ HEIN, L. E. s. 147.

¹⁵⁷ SCHONBERGER, H. B. s. 71.

¹⁵⁸ WANG, Q. K. *Hegemonic Cooperatin and Conflict: Postwar Japan's China Policy and the United States*. Westport, Conn.: Praeger, 2000. s. 31.

¹⁵⁹ SCHONBERGER, H. B. s. 71.

¹⁶⁰ WANG, Q. K. s. 31.

¹⁶¹ Tamtéž.

roku 1949, jako ekonomický poradce SCAP, poslán Joseph Dodge, jenž měl přechodu na politiku vytyčenou tímto programem napomoci.¹⁶²

Cíle vytyčené v Nine-Point Economic Stabilization Program

1. Dosažení vyrovnané hodnoty státního rozpočtu v bezprostřední době prostřednictvím striktní redukce nákladů a maximalizování růstu celkových výnosů, zahrnujíc i nové potencionálně potřebné příjmové zdroje.
2. Zdokonalení a posílení programu na výběr daní a zajištění okamžitých a nekompromisních trestních stíhání na jejich neplatiče.
3. Poskytování úvěrů striktně limitované jen na projekty přímo přispívající k ekonomické obnově Japonska.
4. Zavedení efektivního mzdového programu vyústujícího v dosažení příjmové stability.
5. Posílení, popřípadě rozšíření krytí existujícího programu cenové kontroly.
6. Zavedení jednotné směnné sazby.
7. Posílení efektivnosti aktuálního přidělového systému a racionalizace procesů.
8. Povzbuzení produkce všech potřebných domácích surovin a také produkce výrobků.
9. Zlepšení efektivnosti zásobování potravin.

Tento program se v sestaveném návrhu více věnoval kontrole a méně uvolnění rukou v podnikání, jak tomu bylo ve skutečnosti. Po příjezdu Dodge do Japonska byl důraz na zvýšenou kontrolu snížen.¹⁶³

3.3.2 Dodge Line

Již v prvotně nedefinovaných cílech ekonomické reformace poválečného Japonska, vytyčených v programu *Basic Problems of Japan's Economic Restruction*, volajícím po přeorientování Japonska na těžký a chemický průmysl a po zaměření se na špičkové technologie k podnícení exportu, byla identifikována japonská budoucí ekonomická

¹⁶² MASUMI, J. *Postwar Politics in Japan, 1945–1955*. Berkeley, Calif: Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley, Center for Japanese Studies, 1985. s. 186.

¹⁶³ BRONFENBRENNER, M. s. 283.

strategie mezinárodní soutěže.¹⁶⁴ Po 4 letech tedy došlo k uvolnění obchodních bariér a k racionalizaci procesů, k čemuž vyzýval již tento program sestavený rok po ukončení druhé světové války.

V období, kdy byla zavedena Dodge line, se operovalo převážně s otázkou navýšení exportu, aby jeho prostřednictvím došlo k zajištění finančních zdrojů na pokrytí nákladů na import. Tím měl být zároveň vytvořen efektivní odbytový trh, jemuž se Japonsku na domácí půdě nedostávalo. Za účelem maximalizování exportu bylo však zapotřebí stlačit náklady dolů a to až na úroveň, v níž se prodejní ceny vyrovnaly těm na světových trzích. S cílem snížení nákladů muselo dojít ke snížení inflace a racionalizaci výrobních procesů. Aby byla ukončena inflace, musel být vyrovnán rozpočet a pro usnadnění směny bylo nutno zavést jednotnou směnnou sazbu.¹⁶⁵

A. Pratiky Dodge line

Dodgeovy priority byly založeny na odmítnutí Ishibashiho argumentu, že má inflace svou příčinu v nedostatku komodit. Místo toho spatřoval inflační zdroj v celé Ishibashiho politice levných peněz generovaných na úkor státního deficitu. Tlačil tedy na ukončení tohoto deficitního financování, což v sobě neslo zákaz půjček plynoucích do odvětví vytyčených v programu prioritní produkce, poskytovaných bankou RFB. RFB byla zavřena a půjčky generující deficit tím zastaveny.¹⁶⁶ Došlo také k redukci, v některých oblastech dokonce k úplné eliminaci, dávek.¹⁶⁷

Aby se firmy, které tím přišly o potřebné zdroje příjmů, nepotýkaly s bankrotem, měla být zavedena racionalizace a to jak na úrovni průmyslových podniků, tak na úrovni státní sféry.¹⁶⁸ Pro dosažení navýšené produkce, zlepšení její efektivnosti a k pozvednutí životní úrovně bylo zapotřebí zavést nové, pokročilé technologie. Racionalizace procesů se měla stát klíčovým prvkem nové poválečné strategie. Této strategie však nemohlo být dosaženo bez zahraničního kapitálu či zahraničních trhů.¹⁶⁹ Za účelem stimulace kapitálových trhů a pro maximalizaci ochrany investic, došlo k znovuotevření akciových trhů v klíčových japonských městech, která byla po válce zavřena.¹⁷⁰

¹⁶⁴ GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. s. 134.

¹⁶⁵ COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. s. 114.

¹⁶⁶ HEIN, L. E. s. 154.

¹⁶⁷ COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. s. 116.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 117.

¹⁶⁹ HEIN, L. E. s. 148.

¹⁷⁰ COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. s. 115.

Dodge byl značným odpůrcem SPP, protože závisel na importu nerostných surovin a byl finančně nákladný, kvůli čemuž kladl tíhu japonské hospodářské obnovy na americké plátce daní. Spojené státy totiž Japonsko dotovaly finanční pomocí, jež byla na tento import využívána. Ekvivalent americké finanční pomoci v jenech byl následně uložen na účtu speciálních rezerv, ze kterých mohl být vybrán jen se souhlasem SCAP. Dodge použil tyto pomocné rezervy ke snížení japonského vládního dluhu, a tím naplnil svůj cíl vyrovnaného státního rozpočtu.¹⁷¹

Záměr vyrovnaní státního rozpočtu byl dále podpořen zvýšením daní¹⁷² a snížením nákladů, což mělo ve svém důsledku přispívat k naplnění dalšího cíle, kterým byl státní rozpočet výhradně v kladných hodnotách.¹⁷³ Mimo to se Dodge zabýval i otázkou směnného kurzu. Jeho hodnota měla být nastavena na 360 jenů za dolar¹⁷⁴, přičemž 80 % cen bylo pod touto hodnotou. Pro takové zboží se kurz stal značně výhodným.¹⁷⁵

Otázka nové politiky orientované na export v sobě zahrnovala důležitost produkce zboží vysoké kvality, čehož bylo možno docílit pomocí zavedení zahraničních technologií.¹⁷⁶ To vedlo v roce 1949 k vytvoření silného a mocného ministerstva, *Ministry of International Trade and Industry* (Ministerstvo mezinárodního obchodu a průmyslu, MITI), které mělo posilovat vztahy mezi vládou a obchodní sférou a stalo se tak oporou nově zavedené politiky racionalizace.¹⁷⁷ Jeho politika byla nastavena tak, aby bylo ekonomicky obnovené, soběstačné Japonsko schopné navyšovat zahraniční obchod. V rámci této politiky byl směnný kurz¹⁷⁸ nastaven na hodnotu¹⁷⁹, jež japonským produktům garantovala konkurenceschopnost na zahraničních trzích.¹⁸⁰

¹⁷¹ HEIN, L. E. s. 154.

¹⁷² Navýšení daní vzešlo ze Shoupovi zprávy z roku 1949, která posloužila jako základ této daňové reformy. Shoupova zpráva japonské vládě doporučila, aby kladla důraz na přímé daně (především na daň z příjmu fyzických a právnických osob) jako hlavní zdroj státních příjmů. (FOOTE, D. H. *Law in Japan: A Turning Point*. Seattle: University of Washington Press, 2007. s. 565.)

¹⁷³ Státní příjmy v roce 1949 čítaly 758,6 miliard jenů, výdaje pak 596,5 miliard jenů. Konečný přebytek pro rok 1949 tak činil 162,1 miliard jenů. (FINN, R. B. *Winners in Peace. MacArthur, Yoshida, and Postwar Japan*. Berkeley: University of California Press, 1992. s. 223.)

¹⁷⁴ OHNO, K. s. 156.

¹⁷⁵ COHEN, J. B. *Fiscal policy in Japan*, s. 116.

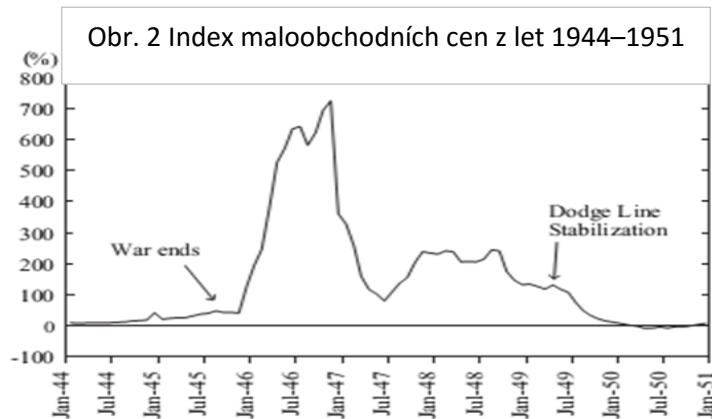
¹⁷⁶ HEIN, L. E. s. 12.

¹⁷⁷ WANG Q. K. s. 31.

¹⁷⁸ Jednotný směnný kurz v Japonsku až do této doby neexistoval. Vývoj směnných kurzů pro import a export probíhal od konce druhé světové války zcela odděleně a to i navzdory státní kontrole mezinárodního obchodu. Kurz importu se pohyboval mezi 37–636 jeny za dolar, kurz exportu mezi 160–600 jeny za dolar. (KOHAMA, H. *Industrial Development in Postwar Japan*. London; New York: Routledge, 2007. s. 182–183.)

B. Důsledky a zhodnocení Dodge line

Jak můžeme vidět z obrázku č. 2, politika zavedená Dodgem byla úspěšná v otázce snížení inflace, nicméně měla značně negativní vliv na ekonomickou aktivitu, působila recesi a pokles HDP.¹⁸¹

(Zdroj: OHNO, K. s. 151.)

Stabilizační program na jednu stranu podnítil enormní snížení domácích výdajů, na druhou stranu to však pro mnohé Japonce znamenalo návrat k bídým podmínkám z bezprostředního poválečného období. Politika vyrovnaného rozpočtu měla v mezidobí od února 1949 do února 1950 za následek ztrátu zaměstnání pro 419 000 vládních pracovníků a odhadovaná agregovaná nezaměstnanost se vyšplhala až na 2,4 miliony občanů.¹⁸² To se promítlo do sociální krize, jež v roce 1949 vyústila ve zvolení japonské Komunistické strany,¹⁸³ která ve volbách získala 10 % hlasů (3 miliony voličů) a 35 křesel v Dolní sněmovně.¹⁸⁴

Dodgeova politika však přinesla důležité systematické změny. Dosažením cenové stability a zákazem cenové kontroly a dávek bylo Japonsko konečně navraceno k tržní ekonomice a role vlády mohla být zredukována. K úplnému uvolnění však stále nedošlo,

¹⁷⁹ Na hodnotě 360 jenů za dolar se směnný kurz držel až do roku 1970, kdy byl zrušen americkým prezidentem Nixonem a začal tak odrážet svou reálnou hodnotu. (JANSEN, M. B. s. 695.)

¹⁸⁰ JANSEN, M. B. s. 695.

¹⁸¹ OHNO, K. s. 157.

¹⁸² HEIN, L. E. s. 155.

¹⁸³ JANSEN, M. B. s. 695.

¹⁸⁴ BERTON, P. *The Japanese Communist Party and Its Transformations*. [online]. Oakland: Japan Policy Research Institute, 2000. Výzkumná zpráva č. 67.

některé elementy plánované ekonomiky, jako například kontrola směny či importu, byly zachovány.¹⁸⁵

Názory na Dodgeovu politiku se obecně velmi různí.¹⁸⁶ Na jednu stranu na něj může být pohlíženo jako na osobu zastávající inflaci¹⁸⁷ (ceny od té doby zaznamenávaly pokles, k čemuž za posledních 15 let došlo poprvé) a obnovující tržní ekonomiku¹⁸⁸, na druhou stranu jej však můžeme kritizovat za implementaci šokového přístupu k napravení ekonomické situace. Prosazením šokového přístupu v Japonsku prudce narostla nezaměstnanost¹⁸⁹ a poklesla průmyslová produkce¹⁹⁰. Profesor Arisawa se na vrub opatření Dodge vyjádřil názorem, že k aplikaci stabilizačních kroků došlo příliš brzy a měly být zavedeny až o rok později.¹⁹¹ To ovšem vyhrocená geopolitická situace a americké finance neumožňovaly.

Dodgeův plán, v němž měla ekonomická recese snížit domácí spotřebu a vést tak k větší produkční výkonnosti, a to za současného snížení cen japonského exportu, což by Japonsku umožňovalo expandovat na zahraniční trhy a zpětně vedlo k navrácení tamní prosperity, však obsahoval podstatný nedostatek. Plán na ekonomickou stabilizaci sice učinil japonské zboží levnějším, nevytvořil pro něj však dostatečné odbytiště. Japonská krize tak nadále nebyla zapříčiněna nedostatkem vstupních materiálů a výrobních kapacit, nýbrž neefektivní poptávkou, která se neblaze promítala do hladiny produkce.¹⁹²

¹⁸⁵ OHNO, K. s. 157.

¹⁸⁶ Alexander hodnotí Dodge line kladně pro její vliv na oživení investic a růst ekonomiky. (ALEXANDER, A. J. *In the Shadow of the Miracle: The Japanese Economy Since the End of High-Speed Growth*. Lanham, Md.: Lexington Books, 2003. s. 24.). Kladný postoj zastává i Kohama, který tvrdí, že díky úsporným opatřením byly firmy nuceny k zodpovědnému rozhodování, což mělo celkový pozitivní vliv na japonskou ekonomiku. (KOHAMA, H. s. 184.). Naproti tomu Jansen shledává, že opatření zavedená Dodgem byla politicky nepřijatelná, neboť vyvolávala nejistotu ve společnosti, což dokládá na zvolení komunistické strany ve volbách 1949. (JANSEN, M. B. s. 685.).

¹⁸⁷ Kohama ve své práci zmiňuje, že s rostoucí inflací se Japonsko potýkalo až do přijetí *Nine-Point Economic Stabilization Program* v prosinci roku 1948. (KOHAMA, H. s. 175.).

¹⁸⁸ OHNO, K. s. 157.

¹⁸⁹ Během jednoho roku (červen 1949 – červen 1950) narostla míra nezaměstnanosti v Japonsku dvojnásobně. (STUECK, W. *The Korean War in World History*. Lexington: University Press of Kentucky, 2004. s. 146.).

¹⁹⁰ FINN, R. B. s. 226.

¹⁹¹ OHNO, K. s. 157.

¹⁹² HEIN, L. E. s. 155.

3.4 Korejská válka a její vliv na ekonomickou obnovu Japonska

I přes nově zavedená politická opatření se Japonsko na přelomu 40. a 50. let stále potýkalo s hospodářskou nestabilitou. Impulz k jejímu vyřešení započal dne 25. června 1950, kdy propukla korejská válka.¹⁹³ Japonsko se rychle stalo americkou dílnou bojující za poražení Severní Koreje a enormní peněžní přítok zahraniční měny dotoval reformy vybudované Dodgem.¹⁹⁴ Spojené státy Japonsko využívaly jako dodávkovou základnu, která pro ně produkovala velké množství vojenského a civilního zboží. To pro Japonsko znamenalo zvýšenou zahraniční poptávku srovnatelnou s exportním bohem po první světové válce. Navzdory opětovné akceleraci inflace¹⁹⁵ znamenala tato poptávka konec období recese a japonská ekonomika začala znovu růst. S koncem korejské války se do Japonska zpětně navrátila i cenová stabilita.¹⁹⁶

Dvěma, pro Japonsko příznivými elementy nové geopolitické situace, se staly:

1. Vytvoření nové poptávky založené na přímém zásobovacím programu pro jednotky OSN v Koreji.
2. Zvýšení exportu a uvolnění importu, což se pozitivně projevilo v japonské mezinárodní platební bilanci.¹⁹⁷

Během prvních měsíců korejské války vygenerovalo přímé zásobování asi 3 % japonského HDP a tvořilo asi třetinu tehdejšího exportu.¹⁹⁸ Za celý rok 1950 byl export vyčíslen na 920 milionů dolarů, což byl oproti předešlému roku, kdy byl export na hladině 533 milionů dolarů, podstatný nárůst.¹⁹⁹ Hodnota exportu byla v druhé polovině roku 1950 skoro o polovinu vyšší než jeho hodnota z první poloviny téhož roku.²⁰⁰ Z těchto informací můžeme dovozovat, že měla korejská válka pozitivní vliv na japonský export.

¹⁹³ O pět dní později přikázal prezident Truman MacArthurovi a jeho jednotkám v Japonsku, aby bránily Jižní Koreu. (SCHONBERGER, H. B. s. 87.).

¹⁹⁴ JANSEN, M. B. s. 696.

¹⁹⁵ Mezi let 1949 a 1951 stouply japonské velkoobchodní ceny o více než jednu polovinu. (OHNO, K. s. 157.).

¹⁹⁶ OHNO, K. s. 157.

¹⁹⁷ OKITA, S. Japan's Economy and the Korean War. s. 141.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 142.

¹⁹⁹ Statistic Bureau, Ministry of International Affairs and Communication. Balance of Payments (Before the Revision), (1946–1994).

²⁰⁰ OKITA, S. Japan's Economy and the Korean War. s. 142.

Ke kontrastu značného růstu exportu zaznamenal import během roku 1950 relativní pokles²⁰¹ a v porovnání s předchozím rokem, kdy byla jeho hodnota 728 milionů dolarů, se zvýšil jen na 886 milionů dolarů.²⁰² To mohlo být zapříčiněno náhlými změnami na světových trzích a neflexibilitou importní politiky SCAP a japonské vlády, kteří se nedokázali pohotově vypořádat s novými světovými podmínkami. Zdrojem pro ještě značnější navýšení exportu se stalo uvolnění zahraniční směny v roce 1951. Toto uvolnění znovu podněcovalo i nárůst importu.²⁰³ V období války v Koreji vytvořily americké vojenské zakázky 26,4 % celkového vývozu pro rok 1951, v roce 1952 čítaly 36,8 % a v roce 1953 pak 38,1 %.²⁰⁴

Nejpozitivnější vliv měla korejská válka na odvětví textilní, dále na chemický průmysl a přirozeně také na výrobu strojních zařízení. Bereme-li konec roku 1949 za výchozí bod, pak se během roku 1950 textilní výroba zvedla o 67 %, chemická produkce o 56 % a výroba stojních zařízení zaznamenala nárůst o 47 %.²⁰⁵

Během korejské války sice došlo k opětovné akceleraci cenové hladiny na japonském trhu, na obyvatele Japonska však přílišný vliv neměla. Velkoobchodní ceny vzrostly během období 1949–1952 o 67,3 %, spotřebitelské ceny v stejném časovém horizontu stouply o 13,9 %.²⁰⁶ Dopad na ceny měly převážně změny v exportních a importních cenách. Největší nárůst cen zaznamenalo zboží, jehož vstupem do výroby byly přírodní zdroje, které podléhaly importu. Bylo tomu tak kvůli značné závislosti Japonska na importu přírodních surovin, přičemž jsou domácí ceny ovlivněny jakýmkoliv výkyvem zahraničních cen či nárůstem poplatků za přepravu (jež během války stouply bezmála o polovinu).²⁰⁷

Příčinou růstu nákladů na přepravu byly restriktce na obchod s komunistickou Čínou, kvůli čemuž musely být suroviny dováženy ze vzdálenějších oblastí (převážně ze Spejených států). K překonání nárůstu velkoobchodních cen byla v Japonsku zavedena racionalizace výrobních procesů. Naopak zboží, jež šlo na odbyt na domácím trhu,

²⁰¹ OKITA, S. *Japan's Economy and the Korean War*. s. 142.

²⁰² Statistic Bureau, Ministry of International Affairs and Communication. *Balance of Payments ...*

²⁰³ OKITA, S. *Japan's Economy and the Korean War*. s. 142.

²⁰⁴ OKITA, S. *Japan in the world economy*. Tokyo: Japan Foundation, 1975. s. 5.

²⁰⁵ OKITA, S. *Japan's Economy and the Korean War*. s. 142.

²⁰⁶ KATO, K. *Policy-Based Finance: The Experience of Postwar Japan*. s. 98.

²⁰⁷ OKITA, S. *Japan's Economy and the Korean War*. s. 142.

a jehož výrobním vstupem nebyly suroviny z importu, se v cenových hladinám zásadně nepohnulo. Jednalo se především o ceny potravin.²⁰⁸

Export nízkonákladové vojenské výzbroje, již region jihovýchodní Asie potřeboval na svou protekci, znamenal pro japonský průmysl zisk valut dolaru. Ve svých důsledcích to podněcovalo integraci asijského regionu a snižující se finanční náklady Spojených států na podporu v tomto regionu²⁰⁹, což bylo jejich původním cílem od vytyčení programu EROA. Finanční odměna, kterou Japonsku korejská válka přinesla, podnítila japonský ekonomických zázrak.

Dle nepřímé úměry růstu produkce a pracovních míst můžeme soudit, že v tomto období došlo ke zvýšení efektivity práce. Hodnota výstupů produkce na jednoho pracovníka se během prvních 8 měsíců zvedla o 20 %, což ve svém důsledku přispívalo k zlepšení obchodního zisku. Pod tlakem poptávky se v Japonsku začala budovat také infrastruktura, což ještě více tlačilo na produkční efektivnost.²¹⁰

Vycházíme-li ze výše zmíněných faktů, můžeme se domnívat, že korejská válka působila jako silný produkční stimulant japonské ekonomiky a vedla k vyrovnání tamní životní úrovně obyvatel. Neměla však vliv pouze na Japonsko. Nepopíratelnou závislostí Japonska na asijském trhu dosáhlo i mnoho dalších, v té době průmyslově nerozvinutých zemí Asie, zvýšení životní úrovně²¹¹ a využilo tedy průmyslový potenciál Japonska ke svému ekonomickému rozvoji. Korejská válka se tak pozitivně promítla do válkou zdeformovaného japonského hospodářství a Japonsko se začalo ekonomicky zvmáhat.

²⁰⁸ OKITA, S. Japan's Economy and the Korean War. s. 142.

²⁰⁹ SCHALLER, M. s. 409.

²¹⁰ OKITA, S. Japan's Economy and the Korean War s. 143.

²¹¹ Tamtéž.

4 SWOT analýza poválečné hospodářské situace

Následující kapitola je věnována SWOT analýze. Je to manažerská metoda zobrazující silné a slabé stránky vyplývající z vnitřního prostředí (vnitrostátní situace Japonska) a dále příležitosti a hrozby, vycházející z vnějšího prostředí (interakce Japonska s okolními státy). Analýzu jsem aplikovala na nejvíce determinující oblasti japonského poválečného hospodářství, za které považuji demokratizaci a demilitarizaci, nedostatek materiálních vstupů, inflaci, otázku řešení stabilizace a produkční obnovy a podnícení mezinárodního obchodu. Analýza tak odráží oblasti, jež byly diskutovány v průběhu jednotlivých (pod)kapitol. Pro snadnější orientaci jsou tyto oblasti čísla příslušných (pod)kapitol označeny. SWOT analýzu jsem zvolila k přehlednějšímu vykreslení situace a možných důsledků jednotlivých opatření. To by mělo vést k usnadnění vyvození závěru, zdali byla americká okupace Japonska úspěšná v otázce podnícení japonského ekonomického zázraku.

2.1 Demokratizace, demilitarizace	
<u>SILNÉ STRÁNKY</u>	<u>SLABÉ STRÁNKY</u>
Prevence před militarismem	Složitost přijímání demokratických reforem
Zrovnoprávnění společnosti	Finanční náročnost demilitarizace (demontáž jako forma reparací) → velké břímě pro již tak zdevastovanou zemi
Prevence před komunismem	Odpor ze strany japonského obyvatelstva, nespolupráce, bojkot, přílišná kulturní odlišnost zapříčiňující vzájemné nepochopení
Navýšení životní úrovně – plynulejší a jednodušší ovládání a ovlivňování japonského obyvatelstva	Přílišná koncentrace na demokratizaci a přehlížení hospodářských problémů
	Protichůdné tendence demokratických a hospodářských reforem
<u>PŘÍLEŽITOSTI</u>	<u>HROZBY</u>
Hladší budoucí spolupráce mezi Japonskem a Spojenými státy	Obklopení nedemokratickými státy → podryvání demokratických principů v Japonsku
Snadnější navázání spolupráce s demokratickými státy	Nepotrestání Japonska formou reparací → špatná image Japonska v zahraničí
Stabilita celého východoasijského regionu	

Bezprostředně po válce byla v Japonsku aplikována politika demokratizace a demilitarizace. Tato opatření napomohla k upevnění Japonska před vzrůstající se komunistickou hrozbou, která by jej jinak pravděpodobně vzhledem k jeho nepříznivé hospodářské situaci postihla. Japonsko tak posloužilo jako opora a demokratický stabilizační prvek celého východoasijského regionu.

Na druhou stranu se však tato přílišná orientace okupační správy na podemokratičtění Japonska odrážela v zanedbávání ekonomických aspektů, na jejichž řešení když v rámci vyostřující se ekonomické situace došlo, ukázalo se, že nebyly s demokratickými cíli plně konzistentní. Jako příklad může sloužit třeba politika na rozpuštění zaibatsu nebo válečné reparační. Oba tyto prvotně vytyčené demokratické cíle a jejich hodnoty se v časovém horizontu měnily, respektive snižovaly, a přizpůsobovaly se nově nastolené hospodářské politice.²¹²

Co se týče demokratické a demilitarizační otázky válečných reparací, skýtala v sobě dva protichůdné aspekty. Na jednu stranu podporovala japonskou image v zahraničí, která byla faktem válečné agrese značně degradována, na druhou stranu to však podporovalo stagnaci a determinovalo výrobní kapacity. Kvůli tomu nedocházelo k poválečné obnově hospodářství, což si Spojené státy postupem času začaly uvědomovat.

Nová reformace školství měla na japonskou poválečnou obnovu pozitivní vliv. Vychovala totiž rovnocenné pracovníky, kteří oplývali velmi dobrými verbálními a kvantitativními schopnostmi, pozitivním přístupem ke spolupráci a disciplinovaností na pracovišti. Všechny tyto aspekty se následně kladně odrazily na produktivě lidského kapitálu, který byl v Japonsku jedním z dominantních aspektů hospodářského růstu druhé poloviny 20. století.

²¹² Počáteční plán na dekoncentraci byl stanoven pro 1 200 společností. To bylo později zmírněno na 326 subjektů a nakonec bylo rozpuštěno jen 28 společností. (JANSEN, M. B. s. 688.).

Z počátku roku 1946 sestavila *Far Eastern Commission* (Komise pro Dálných východ) předběžný plán válečných reparací, ve kterém bylo stanoveno, že přebytek výrobních zařízení (tak, aby nebránil rekonstrukci mírového hospodářství) bude rozebrán a poslán do postižených států jako forma reparací (např. Taiwan, Nizozemí, Filipíny, Malajsie, apod.). Nicméně postupem času, s tím, jak se vyvíjela geopolitická situace a tím i americký přístup k okupaci Japonska, se prvopočáteční plán velikosti reparací měnil. Spojené státy potřebovaly jednak snížit nákladnost finanční pomoci Japonsku, jednak aby se Japonsko postavilo na vlastní nohy. Po mnohých úpravách byla konečná výše reparací, stanovená s ohledem na nevelké finanční možnosti Japonska, stvrzena smlouvou známou jakou *San Francisco Peace Treaty* (San Franciská mírová smlouva), podepsanou v září r. 1951/ účinnou od dubna r. 1952. Mnoho států se následně svých nároků na reparační zřeklo. Mezi státy, které se reparací nezřekly, patřil například Vietnam, Indonésie, Filipíny. (MENDL, W. *Japan and South East Asia. Vol. 2, The Cold War era 1947-1989 and issues at the end of the Twentieth century*. London: Routledge, 2001. s. 19.).

Japonsko bylo po válce sužováno vysokou inflací, nezaměstnaností, nízkou a nevyváženou životní úrovní, krizí z podprodukce, nedostatkem materiálních vstupů a potravin, poničenou infrastrukturou a jeho státní rozpočet byl v červených alarmujících číslech. Nově zavedená pracovní práva napomáhala aspektu vysoké nezaměstnanosti. Pozemková reforma podněcovala vyrovnání životní úrovně a rovnostářství, z hlediska řešení nedostatku surovin však, kvůli rozdrobení na malostatky, podporovala neefektivnost zemědělské produkce.

2.2 Nedostatek materiálních vstupů	
<u>SILNÉ STRÁNKY</u>	<u>SLABÉ STRÁNKY</u>
Hledání alternativních domácích zdrojů	Náročnost vytyčení nejpotřebnějších zdrojů a koordinace jejich získávání
Racionalizace výrobních procesů	Nedostatek financí na import → nárůst deficitu rozpočtu
Efektivnost využívání dostupných zdrojů	Závislost na importu
	Nákladnost detekování substitutů
	Križe z pod produkce
<u>PŘÍLEŽITOSTI</u>	<u>HROZBY</u>
Komparativní výhody	Záporná obchodní bilance
Vzájemná závislost → spojení a posílení mezinárodních vztahů	Závislost na dodávkách zboží → ohrožení výkyvy ve světě
	Neochota ze strany dodavatelů, velké vzdálenosti dopravy

Po druhé světové válce se Japonsko potýkalo s akutním nedostatkem materiálních vstupů výroby. S tím, jak se japonská hospodářská situace zhoršovala, došlo na implementaci rozličných politických opatření na její nápravu. Byl zaveden systém prioritní produkce Hiromiho Arisawy, jenž měl řešit otázku nedostatku zdrojů a stagnující produkci. Tento nedostatek surovin měl být řešen jejich importem ze zahraničí, čímž se promítal do záporné obchodní bilance Japonska a také do jeho závislosti na finanční pomoci, které bylo zapotřebí k financování těchto importů (viz tabulku č. 3).

Výše výnosů z exportu, realizovaného v první polovině okupace, nebyla na takové úrovni, aby dokázala pokrýt importní náklady. V Japonsku tím narůstal státní deficit a rostla inflace. Kvůli zajištění přísunu zdrojů ze zahraničí nebyla usilovná snaha o nalezení substitutů a nedocházelo tak k bezprostřední racionalizaci výrobních procesů, kterou můžeme spatřovat až v druhé polovině okupace.

Vzhledem k výši japonského státního deficitu (viz tabulku č. 2, s. 40) by Japonsko bez finanční pomoci Spojených států nebylo schopno dostát svým závazkům plynoucím z importu surovin. Jak můžeme vidět z tab. 3, import za období působnosti SPP značně převyšoval export, který do roku 1947 generoval jen 0,41 % částky na finanční pokrytí importu, v roce 1948 pak 0,48 %. Bez finanční pomoci Spojených států, která se až do roku 1949 konstatně zvyšovala, by nebylo možno importní náklady zdaleka pokrýt a nedocházelo by k obnově hospodářství.

Tab. 3 Japonský export, import a americká finanční pomoc v době okupace						
<i>Pozn. údaje jsou v milionech dolarů</i>						
Rok	Export	Import	Export– Import	Export/Import	Finanční pomoc USA	Nutnost financování importu z vlastních zdrojů
1946	65	303	-238	0,21	192,9*	–
1947	182	449	-267	0,41	404,4	44,6
1948	262	547	-284	0,48	461,0	86,0
1949	533	728	-195	0,73	534,8	193,3
1950	920	886	34	1,04	361,3	524,7
1951	1354	1645	-292	0,82	180,3	1464,7
1952	1289	1701	-413	0,76	5,4	1695,6

**hodnota za období 09/1945–12/1946*

Zdroj finanční pomoc USA: Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth – 1945 to 1971, 1. kapitola, str. 7.

Zdroj export, import: Statistic Bureau, Ministry of International Affairs and Communication. Balance of Payments (Before the Revision), (1946–1994).²¹³

²¹³ V elektronické knize *Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth – 1945 to 1971* se hodnoty exportu a importu liší. Zde je počítáno z hodnotami zveřejněnými Statistic Bureau, protože se s nimi pracovalo již v předešlých kapitolách.

2.2 Inflace	
<u>SILNÉ STRÁNKY</u>	<u>SLABÉ STRÁNKY</u>
Výhodná pro dlužníky	Znehodnocení úspor, odrazení od investic
Vede ke snížení státního dluhu	Rozvoj černého trhu a negativní vliv na dynamiku hospodářství
Investice do reálné ekonomiky	Redistribuční efekt přerozdělování příjmů
Orientace na statky s vnitřní hodnotou	Chaos, nejistota, devalvace hodnoty, spekulace, hromadění zboží → snižování nabídky zboží → další akcelerace inflace
Pročištění trhu	
<u>PŘÍLEŽITOSTI</u>	<u>HROZBY</u>
Postupné snižování státního dluhu → lepší image v zahraničí coby nezadlužená země	Neochota okolních zemí spolupracovat s nestabilní ekonomikou
	Odrazení od zahraničních investic do Japonska
	Špatný vliv na mezinárodní obchod

Neutěšená poválečná hospodářská situace Japonska byla o to více degradována přetrvávající mírou inflace, která se sice pozitivně odrážela na snižující se hodnotě značného japonského dluhu (viz tabulku č. 2, s. 40) a tendencí investovat spíše do reálné ekonomiky, na druhou stranu podněcovala chaos, vedla ke spekulacím a k hromadění zboží, snižovala reálnou hodnotu úspor a odrazovala tak od investic, což vedlo k nespořívosti obyvatel.

Nespořívost obyvatel se následně promítala do nedostatku depozit v rukou finančních institucí, které neměly z čeho půjčovat na poválečnou obnovu firem, což vedlo k jejich krachům. Jednalo se převážně o menší firmy, z čehož lze vyvodit závěr, že politika levných peněz ve spojení s SPP podporovala finanční kliky zaibatsu, což bylo proti vytyčeným cílům demokratizace.

Když pomineme aspekt obecně špatné hospodářské situace východoasijského regionu poloviny 20. století, tak se vysoká hladina inflace v Japonsku odrážela nejen na neochotě investic domácího obyvatelstva, ale odrazovala také zahraničí od přímých/nepřímých investic do Japonska.

2.2.1 Obnova produkční schopnosti	
<u>SILNÉ STRÁNKY</u>	<u>SLABÉ STRÁNKY</u>
Podpora producentů	Náročnost vytyčení nejefektivnějšího sektoru pro investice
Snížení pravděpodobnosti krachu podnikání	Náročnost na kapitál → státní půjčky – politika levných peněz → nárůst státního deficitu, prohlubování inflace
Podpora zaměstnanosti	Náročnost nových investic (protože jsou determinovány stabilitou)
Navýšení nabídky zboží	Náročnost na vstupy produkce/suroviny (v Japonsku je jich nedostatek)
Levné peníze → možnosti nového podnikání	Nedostatek domácí kupní síly
	Nerovnoměrná/nespravedlivá podpora producentů
<u>PŘÍLEŽITOSTI</u>	<u>HROZBY</u>
Dostatek zboží na mezinárodní směnu, export	Nedostatek/neochota dodavatelů → nedostatek vstupů
Snížení záporné obchodní bilance	Nenalezení zahraničních trhů pro odbyt v případě nízké domácí poptávky
	Závislost na americké finanční pomoci

Největšími poválečnými problémy sužujícími japonské hospodářství byly výše nastíněné aspekty vysoké míry inflace a nedostatku materiálních vstupů do výroby, tedy stagující produkce. Oba aspekty byly pro pozitivní vývoj ekonomiky bezesporu klíčovými, nicméně navzájem si odporujícími faktory.

V první polovině okupace byl v duchu Keynesiánské doktríny, která byla převažujícím dogmatem poloviny 20. století, kladen důraz na obnovu produkční schopnosti Japonska, spíše nežli na jeho ekonomickou stabilizaci. Byl zaveden SSP, jenž měl hospodářské obnově Japonska napomoci. Jeho výsledný čistý efekt na hospodářskou obnovu byl však kvůli existenci vysoké inflace snížen. SSP sice zvýšil produkci, tedy i zaměstnanost, ale jen v jistých odvětvích a nebyl dostatečně efektivní na to, aby oživil celou japonskou ekonomiku.

Kvůli náročnosti na kapitál generoval SSP státní dluh a Japonsko tak zůstávalo závislé na finanční pomoci Spojených států. Navíc měl negativní vliv na rostoucí inflaci, nevyřešil problém rozvoje mezinárodního obchodu a generoval zápornou obchodní bilanci.

Japonsko bylo až roku 1950 převážně importérem, značně závislým na tomto dovozu ze zahraničí.

2.2.1 Stabilizace	
<u>SILNÉ STRÁNKY</u>	<u>SLABÉ STRÁNKY</u>
Relativně stabilní ceny	Drahé peníze
Cena = odraz reálné hodnoty	Krachy firem → snížení produkce
Drahé peníze → tlak na efektivnost a snižování nákladů	Zpomalení procesu rekonstrukce, stagnace
Drahé peníze → pročištění trhu od neefektivního podnikání vlivem tvrdých podmínek a konkurence	Omezení toků peněžní zásoby → zamezení rozvoji a novému podnikání
Jistota občanů → ukončení spekulací a hromadění zboží → adekvátnější nabídka zboží	Zvýšení nezaměstnanosti, stabilizační panika, společenské krize → podrývání demokratických reforem
Jistota → podpoření investic	
<u>PŘÍLEŽITOSTI</u>	<u>HROZBY</u>
Stálá ekonomika budí větší důvěryhodnost → zahraniční investice do Japonska, snadnější navázání mezinárodní spolupráce	Stabilizační panika podněcuje náchylnost k nedemokratickým tendencím zvenčí
Snížení závislosti na americké finanční pomoci	Nedostatek produkce → nedostatek zboží na mezinárodní směnu → záporná obchodní bilance
Uspadnění mezinárodního obchodu a směny	

Možným řešením financování importu, nezávislého na finančních dotacích ze strany Spojených států, mohlo být vyrovnání deficitu státního rozpočtu. Vyrovnání tohoto deficitu by podpořilo vytvoření vlastních prostředků na financování importu. To se ovšem zdálo, vzhledem k vysoké hodnotě deficitu státního rozpočtu, jako velmi nesnadný úkol. Bezprostřední poválečná politika levných peněz, jež deficit ještě podporovala, tomu příliš nepřála. Proto, aby se Japonsko stalo soběstačnou zemí, nezávislou na finančních dotacích Spojených států, bylo třeba, aby se ustálila jeho hospodářská situace a inflace navrátila na přijatelnou hodnotu.

Za účelem snížení inflace bylo třeba zavést politiku drahých peněz, která by sice vedla k navýšení nezaměstnanosti plynoucí ze stagnace, jelikož by se společností nedostávalo potřebného oběživa na podporu jejich produkce, došlo by tedy

ke zpomalení procesu rekonstrukce, na druhou stranu by se tím ale předešlo spekulacím, hromadění zboží. To by mělo pozitivní vliv na nabídku zboží.

Ve chvíli, kdy by stabilní cenová hladina znovu odrážela reálnou hodnotu zboží, lidé by nabyli pocit jistoty. Ten by je, spíše než za inflačních podmínek, podněcoval k investicím. Politika drahých peněz by vedla k zvýšení efektivnosti podnikání a ke snižování nákladů. Byly by tedy nižší výrobní náklady, přičemž racionalizací procesů ušetřené finanční prostředky by mohly být poskytnuty k navýšení mezd zaměstnanců či do nových investic. Ty, z hlediska politiky drahých peněz, by byly uvážejší a plynuly jen do potencionálně návratných projektů.

Aby se lidé nebáli investovat, schůdným řešením by mohlo být vytvoření investiční banky, jež by poskytala úvěry na podporu podnikání těm, kteří by předložili smysluplný podnikatelský záměr. Tím by se předešlo neúměrnému, nekontrolovanému proudu financí do oběhu, jak tomu bylo v případě RFB (*Reconstruction Finance Bank*).

Co se týče výčtu aspektů hrozeb inflace a příležitostí stabilizace demonstrovaných na SWOT analýze, pozice stabilizované a akceptovatelně vysoké inflační hodnoty by pro Japonsko, v otázce mezinárodní soutěže a směny, mohla znamenat dobrou startovní pozici. Soudě dle výše nastíněných závěrů se měla poválečná politika o něco více soustředit na otázku ekonomické stabilizace a méně na otázku produkční obnovy, jak tomu v první polovině okupace bylo.

3. Mezinárodní obchod	
<u>SILNÉ STRÁNKY</u>	<u>SLABÉ STRÁNKY</u>
Podpoření odbytu zboží	Cenová nestabilita
Přiliv zahraniční měny	Vysoké náklady produkce → malá konkurenceschopnost na zahraničních trzích
Růst HDP	Nedostatek výrobních zdrojů
	Domácí importní/exportní omezení
Podpora zaměstnanosti	Špatná identifikace trhů
	Ekonomická/politická nestabilita
Navýšení konkurenčního prostředí	Nevýhodné domácí podmínky pro přímé/nepřímé zahraniční investice
	Odliv japonského zboží do zahraničí bez uspokojení domácí poptávky
<u>PŘÍLEŽITOSTI</u>	<u>HROZBY</u>
Komparativní výhody	Ekonomická/politická nestálost regionu
Výhodně nastavený směnný kurz (ideálně s pevnou hodnotou – neodráží to sílu ekonomiky, kterou mělo v té době Japonsko nízkou)	Nespolupráce zahraničních trhů, odmítání a nezájem o mezinárodní směnu
	Vysoká konkurenceschopnost zahraničního zboží
Výhodné klima pro přímé/nepřímé	Vysoké nároky na kvalitu zboží, nezávadnost, apod.
Navázání nových vztahů	Nalezení trhů pro import, ale ne pro export → záporná obchodní bilance
Vyrovnaní obchodní bilance	Vysoké náklady na přepravu
	Importní/exportní omezení zahraničních trhů
Diverzifikace	Nepříznivý směnný kurz

Vzhledem k nastolené politice opačného kurzu, v níž bylo zakotveno navýšení japonského exportu, a také vzhledem k následným tlakům ze strany Spojených států na rychlé dostavení účinků plynoucích z této nové politiky, lze usuzovat na nedostatečný japonský export. Ten byl v první okupační fázi značně determinován nastolenými obchodními restrikcemi podléhajícími rozhodnutí okupační správy. Toto nedostatečné uvolnění bariér a nevhodná směnná hodnota se mohly částečně projevit v relativně nízké úrovni japonského exportu, odrážející se v perzistentní závislosti na amerických finančních dávkách.

Jak můžeme vidět z tabulky č. 3, v roce 1949, kdy došlo jednak k nastavení výhodného směnného kurzu, jednak k uvolnění obchodních restrikcí, se export zvýšil téměř o jednu

polovinu a hodnota americké finanční pomoci se od následujícího roku začala zmenšovat.

Jak se koncem 40. let ukázalo, inklinace k mezinárodní směně v asijském regionu byla poměrně jednostranná. Docházelo sice k importu nerostných surovin do Japonska, trhy pro jeho vlastní zboží se však hledaly nelehce. Ačkoliv byla Dodgeovou misí rozřešena otázka inflace, došlo k lehkému uvolnění restrikcí směny a vyvážení rozpočtu (což byly faktory obecně se promítající do podnícení efektivní poptávky po exportu), otázka, kam ono zboží exportovat, zodpovězena nebyla.

Jednou skutečností tedy bylo vytvoření integrovaného plánu na pozvednutí východoasijského regionu (EROA), druhou skutečností bylo jeho reálné fungování. Problematika odbytu japonského zboží byla nakonec rozřešena propuknutím korejské války, jež podlomila veškeré exportní/importní bariéry, pro japonské zboží vytvořila efektivní poptávku a vyřešila tak problém omezeného vnitřního trhu Japonska, jenž je dán jeho ostrovním charakterem.

Závěr plynoucí ze SWOT analýzy

Na základě jednotlivých závěrů analyzovaných aspektů se v otázce nejefektivnějšího řešení poválečné hospodářské situace Japonska přikláním k názoru, že měla být nejdříve postupně (za účelem snížení hodnoty státního dluhu) snížena inflace, čímž by se docílilo větší ochoty (vnitrostátní i zahraniční) v Japonsku investovat a vedlo by to také k tlaku na snižování nákladů výroby. Investice a racionalizace by poté pozvedávaly produkci.

V případě, že by došlo k vyšší alokaci americké finanční pomoci do zemí jihovýchodní Asie, čímž by se podpořila tamní poptávka, vytvořil by se paralelně i odbytový trh pro japonské zboží. To ovšem jen za předpokladu výhodně nastaveného směnného kurzu a relativně nízkých výrobních nákladů japonského zboží. S navýšením poptávky by se v Japonsku zvyšovala jeho produkce a docházelo by ke snížení nezaměstnanosti. Ekonomicky stabilizovaná ekonomika Japonska by se tím začala produkčně vzmáhat.

Problematika poválečného nastartování hospodářství je ovšem mnohem komplexnější a vstupuje do ní daleko více faktorů, než bylo ve SWOT analýze studováno, a proto se závěry v ní dosažené nedají brát jako absolutní a vždy platné, nýbrž jen jako prvek usnadňující porozumění souvislostí jednotlivých ekonomických jevů.

Závěr

V hodnocení úspěšnosti americké okupační politiky a jejím přímém pozitivním vlivu na japonský hospodářský růst nutno zmínit její nekonzistentnost, nahodilost a nepromyšlenost. Ačkoliv bylo Japonsko po ukončení americké okupace hospodářsky pozvednuté a zbavené nejtěžších poválečných problémů, prostředky a opatření k dosažení jejich odbourání nebyly předem promyšlené a mnohdy byly dost zmatečné a vzájemně kontraproduktivní. Vzhledem k tomu, jakým způsobem se okupační cíle a jejich hodnoty měnily, možno dojít k závěru, že některá opatření byla zbytečná, stála nadbytečný čas, námahu a finance.

Co se týče posouzení priority ekonomické stabilizace a produkční obnovy, z japonských poměrů za korejské války je zřejmé, že k nastartování stagnujícího poválečného hospodářství bylo zapotřebí vybalancovat jak produkční schopnost, která byla v případě Japonska pozvednuta navýšenou exportní poptávkou, tak snížit hodnotu inflace, která, ačkoliv v období korejské války znovu stoupla, její vzestup nebyl celoplošný a na cenách spotřebního zboží pro japonské obyvatelstvo se výrazně nepromítla. V návaznosti na časovou souslednost událostí, kdy byla v Japonsku ještě před korejskou válkou zavedena proti inflační opatření a hodnota inflace tím šla rapidně dolů, uvažuji, že bylo prvotní podchycení inflace klíčovým milníkem a krokem, který díky vývoji geopolitické situace vedl za pomoci využití zahraničního kapitálu k povzbuzení japonské produkce.

Klíčovým faktorem růstu se pro ekonomicky stabilizované Japonsko stala stimulace produkce za pomoci zahraničního kapitálu. Doprovodný vliv, jak ve své knize *How Japan's Economy Grew so Fast: The sources of Postwar Expansion* identifikuje W. Chung a E. Denison, měl dále také vědecko-technický pokrok, lepší alokace zdrojů, snížení nákladů na jednotku produkce a změny v zaměstnání jdoucí ruku v ruce s pracovitostí japonské populace. Značný vliv na poválečný hospodářský růst v Japonsku měl tedy efekt produktivity pracovního kapitálu a racionalizace procesů.

Vzhledem k omezenosti vnitřního japonského trhu byl navýšený odbyt japonského zboží odkázán na jeho export. Z toho dovozují, že měla být politika japonské obchodní expanze do zahraničí zvažována již dříve a nebyť podmíněna až vývojem ve světě. Jelikož byly podobné cíle, které nakonec vedly k hospodářskému pozvednutí poválečného Japonska, vytyčeny již v programu *Basic Problems of Japan's Economic*

Restruction, domnívám se, že programu měla být věnována větší pozornost, nežli jen implementace myšlenky prioritní produkce, která sama o sobě nebyla dostatečně silná k celkovému oživení japonské produkce.

V otázce americké okupace je na jednu stranu nutno zdůraznit fakt, že by japonská poválečná politika nemohla uspět bez značné americké asistence, na druhou stranu však nutno podotknout, že tato pomoc byla navržena v rámci amerických politických cílů, které, ačkoliv na první pohled vypadaly nápomocné, omezovaly japonské volby a nastavily podklady pro přetrvávající konflikt ve společenství. Ani japonský ekonomický růst nebyl schopen tyto tenze eliminovat. Z tohoto faktu vyvstává otázka subjektivně laděného amerického přístupu k japonské okupaci.

Další otazník vyvstává nad americkou finanční pomocí ve východoasijském regionu. Práce zkoumá program EROA jen velmi povrchově a bylo by zapotřebí provést analýzu, jakým způsobem a do jakých regionů americká finanční pomoc putovala. Jak již bylo zmíněno, v období politiky opačného kurzu sice došlo k vyřešení japonských hospodářských podmínek, nebyla však dostatečně definována otázka odbytiště japonského zboží. K tomu došlo až po propuknutí korejské války. Vycházíme-li z těchto faktů, tak pro efektivní nastartování japonského hospodářství bylo potřeba zahraničního trhu a kapitálu.

Pro vyhodnocení příčiny nedostatečného exportu japonského zboží by mohla sloužit právě analýza programu EROA, která by mohla zodpovědět otázku, zdali neměla podstatnější část americké finanční pomoci plynout do východoasijského regionu, čímž by mohlo dojít k potencionálnímu posílení tamních měn a kupní síly, a tedy podnícení poptávky po japonském zboží. To by také znamenalo navýšení produkce a příjmů Japonska a došlo by tím ke zlepšení japonské hospodářské situace.

Ze získaných informací a analyzovaných faktů soudím, že americká okupace Japonsku sice napomohla k následnému hospodářskému růstu, nicméně nebyla konzistentní politikou, jež by se přímo pozitivně projevila na hospodářském rozvoji, který Japonsko zaznamenalo v druhé polovině 20. století. Některá zavedená opatření, hlavně ta z druhé poloviny okupace, posloužila jako podpora, která díky souhře geopolitických událostí odstartovala japonský hospodářský zázrak.

Seznam literatury

ALEXANDER, A. J. Japan's economy in the 20th century. *The Japan Economic Institute of America* [online]. January 21, 2000, No. 3. [vid. 4. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.jei.org/Restricted/JEIR00/0003f.html>.

ALEXANDER, A. J. *In the Shadow of the Miracle: The Japanese Economy Since the End of High-Speed Growth*. Lanham, Md.: Lexington Books, 2003. ISBN 9780739106907.

ALEXANDER, A. J. *The Arc of Japan's Economic Development*. London; New York: Routledge, 2007. ISBN 978-04-1570-023-8.

Basic Initial Post Surrender Directive to Supreme Commander for the Allied Powers for the Occupation and Control of Japan (JCS1380/15). In: *National Diet Library* [online]. National Diet Library, 2003–2004. [vid. 1. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/01/036/036tx.html>.

BERTON, P. *The Japanese Communist Party and Its Transformations*. [online]. Oakland: Japan Policy Research Institute, 2000. Výzkumná zpráva č. 67. Dostupné z: <http://www.jpri.org/publications/workingpapers/wp67.html>.

BRADFORD DE LONG, J. EICHENGREEN, B. *The Marshall Plan: History's most successful structural adjustment program*. The National bureau of economic research, 1991. Výzkumná zpráva č. 3899. Dostupné z: <http://www.nber.org/papers/w3899>.

BRAIBANTI, R. J. D. Occupation Controls in Japan. *Far Eastern Survey*. Vol. 17, No. 18, pp. 215–219. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3022270>.

BRONFENBRENNER, M. Four Positions on Japanese Finance. *Journal of Political Economy*. Vol. 58, No. 4, pp. 281–288. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1828883>.

COHEN, J. B. Fiscal Policy in Japan. *The Journal of Finance*. Vol. 5, No. 1, pp. 110–125. Dostupné z: <http://doi.org/10.2307/2975501>.

COHEN, J. B. The Japanese War Economy: 1940-1945. *Far Eastern Survey*. Vol. 15, No. 24, pp. 361–370. Dostupné z: <http://doi.org/10.2307/3021956>.

DEES, B. C. *The allied occupation and Japan's economic miracle: building the foundations of Japanese science and technology 1945–52*. Surrey: Japan Library, 1997. ISBN 1-873-41067-0.

DUSS, P. *The Cambridge History of Japan: Volume 6, the Twentieth Century*. Cambridge, England; New York: Cambridge University Press, 1988. ISBN 0-521-22357-1.

DVOŘÁKOVÁ Z., SMRČKA L. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9.

FINN, R. B. *Winners in Peace. MacArthur, Yoshida, and Postwar Japan*. Berkeley: University of California Press, 1992. ISBN 978-05-2006-909-1.

FLATH, D. *The Japanese Economy*. 2nd ed. Oxford, England; New York: Oxford University Press, 2005. ISBN 978-01-9927-861-9.

FOOTE, D. H. *Law in Japan: A Turning Point*. Seattle: University of Washington Press, 2007. ISBN 978-02-9598-731-6.

FUJIKI, H. *Budget Deficit and Inflation: A Theoretical and Empirical Survey*, Tokyo: Institute for Monetary and Economic Studies, 2000. Výzkumná zpráva č. 2000-E-16. Dostupné z: <http://www.imes.boj.or.jp/english/publication/mes/2001/me19-1-3.pdf>.

GAO, B. Arisawa Hiromi and His Theory for a Managed Economy. *Journal of Japanese Studies*. Vol. 20, No. 1, pp. 115–153. Dostupné z: <http://doi.org/10.2307/132786>.

GAO, B. *Economic Ideology and Japanese Industrial Policy: Developmentalism from 1931 to 1965*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. ISBN 0-521-58240-7.

GOODMAN, G. K. *The American Occupation of Japan: A Retrospective View*. Výzkumná zpráva č. 2. Kansas: University of Kansas, International Studies, East Asian Series, 1968. Dostupné z: <https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/1189/CEAS.1968.n2.pdf?sequence=1>.

HASEGAWA, S. OKI DENKI KŌGYŌ KABUSHIKI KAISHA. Expansion of Wartime Military Demand and Postwar Hardships (1937–1948). In: *Progressive spirit: the 120-Year History of Oki Electric* [online]. Oki Electric Industry Co., Ltd., 2001. pp. 68–86. [vid. 20. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.oki.com/en/profile/history/120y.html>.

HEIN, E. L. *Fueling Growth: The Energy Revolution and Economic Policy in Postwar Japan*. London; Cambridge: Harvard University Press, 1990. ISBN 0-674-32680-6.

HSU, R. C. *The Mit Encyclopedia of the Japanese Economy*. Cambridge: Mit Press, 1999. ISBN 0-585-38812-1.

CHAPMAN, R., CIMENT, J., BUHLE, P. M, AGNE, R. R. *Culture wars in America. Volume 1-3: an encyclopedia of issues, viewpoints, and voices*. London; New York: Routledge, 2015. ISBN 978-0-7656-8301-1.

IKEO, A. *Japanese economics and economist since 1945*. London; New York: Routledge, 2000. ISBN 978-04-1520-804-8.

ION, A H., HUNT, D H. *War and diplomacy across the Pacific, 1919–1952*. Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press, 1988. ISBN 0-889-20973-1.

JANSEN, M. B. *The Making of Modern Japan*. London; Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2002. ISBN 0-674-00991-6.

JENSEN, D. LONERGAN, C S. *Assessing and restoring natural resources in post-conflict peacebuilding*. Oxon; New York: Earthscan, 2012. s. 366. ISBN 978-1-84971-234-7.

KASUYA, M., HAMADA, K. *The reconstruction and stabilization of the postwar japanese economy: Possible lesson for Easter Europe?* Yale: Yale University, 1992. Výzkumná zpráva č. 672. Dostupné z: http://www.econ.yale.edu/growth_pdf/cdp672.pdf.

KATO, K. *Policy-Based Finance: The Experience of Postwar Japan*. Washington, DC: World bank, 1994. ISBN 978-08-2132-716-6.

KOENING, D. Prospects for Democracy in Japan. *University of Miami Law Review*. Vol. 3, No. 3, pp. 478–480. Dostupné z: <http://repository.law.miami.edu/umlr/vol3/iss3/22>.

KOHAMA, H. *Industrial Development in Postwar Japan*. London; New York: Routledge, 2007. ISBN 0-2039-3942-5.

KURIHARA, K. K. Post-War Inflation and Fiscal-Monetary Policy in Japan. *The American Economic Review*. Vol. 36, No. 5, pp. 843–854. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1801802>.

Laissez faire. In: *Slovník pojmů* [online]. Business center. [vid. 26. 4. 2016]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pojmy/p976-laissez-faire.aspx>.

Marshall Cavendish Benchmark. *The final victories*. New York: Marshall Cavendish Benchmark, 2011. ISBN 0-761-44950-7.

MASUMI, J. *Postwar Politics in Japan, 1945–1955*. Berkeley, Calif: Institute of East Asian Studies, University of California, Berkeley, Center for Japanese Studies, 1985. ISBN 978-09-1296-673-1.

MENDL, W. *Japan and South East Asia. Vol. 2, The Cold War era 1947-1989 and issues at the end of the Twentieth century*. London; New York: Routledge, 2001. ISBN 0-4151-8206-9.

MENTON, L. K. *The rise of modern Japan*. Honolulu: Curriculum Research & Development Group, University of Hawaii: University of Hawaii Press, 2003. ISBN 0-8248-2531-4.

NAKASO, H. Development Finance in the Economy Facing Double Trilemmas. In: *Future of Asia's Finance: Financing for Development 2015*. [online]. International Monetary Fund. [vid. 26. 4. 2016]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2015/indonesia/pdf/boj_nakaso.pdf.

NAKASONE, Y., CONNORS, L. CHIYODA-KU, I. *The Making of the New Japan: Reclaiming the Political Mainstream*. London; New York: Routledge, 1999. ISBN 0-7007-1246-1.

Office of the Historian [online]. Bureau of Public Affairs, United States Department of State. [vid. 29. 2. 2016]. Dostupné z: <https://history.state.gov/milestones/1937-1945/potsdam-conf>.

OHNO, K. *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Japan as a Developing Country* [online]. Tokyo: Grips Development Forum, 2006. [vid. 3. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.grips.ac.jp/forum/pdf06/EDJ.pdf>.

OKITA, S. *Japan in the world economy*. Tokyo: Japan Foundation, 1975.

OKITA, S. Japan's Economy and the Korean War. *Far Eastern Survey*. Vol. 20, No. 14, pp. 141–144. Dostupné z: <http://doi.org/10.2307/3024219>.

POLICY RESEARCH INSTITUTE. Fiscal and Monetary Policies in the Environment of Postwar Inflation. In: POLICY RESEARCH INSTITUTE. *Fiscal and Monetary Policies of Japan in Reconstruction and High-Growth: 1945 to 1971* [online]. Japan: Ministry of Finance, Institute of Fiscal and Monetary Policy, Office of Historical Studies, 2010. pp. 3–53. [vid. 1. 3. 2016]. Dostupné z: https://www.mof.go.jp/english/pri/publication/policy_1945-1971/.

SCHALLER, M. Securing the Great Crescent: Occupied Japan and the Origins of Containment in Southeast Asia. *The Journal of American History*. Vol. 69, No. 2, pp. 392–414. Dostupné z: <http://doi.org/10.2307/1893825>.

SCHONBERGER, H. B. *Aftermath of War: Americans and the Remaking of Japan, 1945–1952*. Ohio: The Kent State University Press, 1989. ISBN 0-87338-382-6.

Statistic Bureau, Ministry of International Affairs and Communication. Balance of Payments (Before the Revision), (1946–1994). In: *Statistics Japan*. [online]. Statistic Bureau. [vid. 27. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.stat.go.jp/english/data/chouki/18.htm>.

STUECK, W. *The Korean War in World History*. Lexington: University Press of Kentucky, 2004. ISBN 978-0-81-312665-4.

ŠTRUP, I. Jaltská konference a otázka sfér vlivu velmocí v poválečné Evropě. *Mezinárodní vztahy*. Vol. 28, No. 2, pp. 63–73. Dostupné z: [file:///C:/Users/Nikol/Downloads/MV1993-2%20%C5%A0trup%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Nikol/Downloads/MV1993-2%20%C5%A0trup%20(1).pdf).

TAKAGI, S. *Conquering the Fear of Freedom: Japanese Exchange Rate Policy since 1945*. Oxford: Oxford University Press, 2015. ISBN 978-0-19-871465-1.

TAKAMAE, E. *Allied Occupation of Japan*. New York: The Continuum International Publishing Group Inc., 2002. ISBN 0-8264-1521-0.

U.S. Initial Post-Surrender Policy for Japan (SWNCC150/4/A). In: *National Diet Library* [online]. National Diet Library, 2003–2004. [vid. 1. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.ndl.go.jp/constitution/e/shiryo/01/022_2/022_2_002r.html.

WANG, Q. K. *Hegemonic Cooperatin and Conflict: Postwar Japan's China Policy and the United States*. Westport, Conn.: Praeger, 2000. ISBN 0-275-96314-4.